अनुक्रमणिका

शैक्षणिक वेळापत्रक ३

१. विद्याशाखेचा परिचय ५

२. एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रमाविषयी (M 12) ५

  २.१ उद्दिष्टे

  २.२ शिक्षणक्रमाची संरचना

३. प्रवेश प्रक्रिया ६

  ३.१ प्रवेश पात्रता

  ३.२ प्रवेश अपात्रता

  ३.३ एकूण जागा

  ३.४ आरक्षणाबाबत

  ३.५ प्रवेशासाठी अंतिम गुणनिश्चिती

  ३.६ निवड प्रक्रिया

  ३.७ शिक्षणक्रम शुल्क

  ३.८ कालावधी

  ३.९ माध्यम

४. नोंदणी प्रक्रिया ८

५. मूल्यमापन प्रक्रिया १०

६. विभागीय केंद्रे १२

७. अभ्यास केंद्रे १३

८. परिशिष्टे १६

निर्मिती

श्री. आनंद यादव

व्यवस्थापक, ग्रंथनिर्मिती केंद्र, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक ४२२ २२२

© २०१४ यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

■ **प्रथम प्रकाशन** : जुलै २०१४

■ **अक्षरजुळणी** : वैभव डीटीपी सेंटर, नाशिक

■ **प्रकाशक** : डॉ. प्रकाश अतकरे, कुलसचिव, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक ४२२ २२२

NB-14-15-35/Vaibhav

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा : एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रम

शैक्षणिक वेळापत्रक : २०१४–२०१६

०१.	प्रवेश	:	०१ जुलै ते ३१ जुलै २०१४
०२.	उद्‌बोधन/प्रथम संपर्कसत्र (प्रथम वर्ष)	:	ऑक्टोबर/नोव्हेंबर २०१४
०३.	द्वितीय संपर्कसत्र (प्रथम वर्ष)	:	एप्रिल/मे २०१५
०४.	अंतिम परीक्षा (सैद्धांतिक) प्रथम वर्ष	:	मे/जून २०१५
०५.	प्रथम संपर्कसत्र (द्वितीय वर्ष)	:	ऑक्टोबर/नोव्हेंबर २०१५
०६.	द्वितीय संपर्कसत्र (द्वितीय वर्ष)	:	मे/जून २०१६
०७.	संशोधन अहवाल अभ्यासकेंद्रावर सादरीकरण	:	एप्रिल/सप्टेंबर २०१६
०८.	अभ्यासकेंद्रावर मौखिक परीक्षा आयोजन	:	एप्रिल/सप्टेंबर २०१६
०९.	संशोधन अहवाल परिशीलन (विद्यापीठात)	:	मे/ऑक्टोबर २०१६
१०.	अंतिम परीक्षा (द्वितीय वर्ष)	:	मे/जून २०१६
११.	निकाल	:	जुलै २०१६

अति महत्त्वाच्या विशेष सूचना :

(१) अपरिहार्य कारणाने वरील वेळापत्रकात बदल झाल्यास अभ्यासकेंद्रांना कळविण्यात येईल.

(२) परीक्षा–अर्ज, संपर्कसत्र, परीक्षा, पुस्तकांबाबत अभ्यासकेंद्राशी संपर्क साधावा.

(३) एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) च्या 'मे' मध्ये प्रथम वर्षाची परीक्षा दिल्यानंतर पुनर्परीक्षार्थींना पुन्हा ऑक्टोबर/नोव्हेंबरमध्ये परीक्षा देता येईल. तसेच दोन वर्षांतून तीन वेळा परीक्षेला बसता येईल.

(४) मुख्यालय/विभागीय केंद्रावर प्रवेश–अर्ज स्वीकारले जाणार नाहीत, तसेच पोस्टाने/कुरिअरने अर्ज पाठवू नयेत असे अर्ज स्वीकारले जाणार नाहीत.

(५) अभ्यासकेंद्रावर प्रवेश शुल्काचे रोख पैसे देऊ नये.

(६) ही माहितीपुस्तिका अत्यंत महत्त्वाची आहे. अध्ययनार्थीने प्रवेश अर्ज भरण्यापूर्वी माहितीपुस्तिका काळजीपूर्वक वाचावी. विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावरून http://ycmou.digitaluniversity.ac येथून Download करून शिक्षणक्रम पूर्ण होईपर्यंत सांभाळून ठेवावी.

(७) विद्यार्थ्याने एकदा प्रवेश घेऊन अर्ज भरल्यानंतर अपात्र झाल्यास तसेच कोणत्याही परिस्थितीत शुल्क परत मिळणार नाही.

(८) संपूर्ण प्रवेश अर्ज विद्यार्थ्याने अर्ज अभ्यासकेंद्रावर देण्यापूर्वी स्वत:जवळ झेरॉक्सप्रत जपून ठेवावा व मूळ अर्ज दिल्यानंतर अभ्यासकेंद्राकडून पोच घ्यावी.

वेबसाईट : http://ycmou.digitaluniversity.ac <u>**or**</u> **www.ycmou.ac.in**

(९) विद्यार्थ्यांनी अभ्यासकेंद्राच्या सतत संपर्कात राहावे, विद्यार्थ्यांच्या अडचणी अभ्यासकेंद्रावरच सोडविल्या जातील.

(१०) विद्यार्थ्यांकडून प्रवेश अर्ज अभ्यासकेंद्राकडून विभागीय केंद्र/मुख्यालयास प्राप्त झाल्यानंतर त्यांनी प्रवेश अर्जात नमूद केलेल्या विषयानुसार अभ्यासकेंद्रामार्फत पुस्तके वितरित होतील. त्या दृष्टीने विद्यार्थ्यांनी अभ्यासकेंद्राच्या संपर्कात राहावे.

(११) अध्ययनार्थींना एका वेळी केवळ दोनच शिक्षणक्रमास (एक पदविका व पदवी प्रमाणपत्र) प्रवेश घेता येईल.

(१२) एकदा अध्ययनार्थीने प्रवेश घेतल्यानंतर कुठल्याही परिस्थितीत अभ्यासकेंद्र व विषय बदलून मिळणार नाही.

(१३) विद्यार्थ्याच्या नाव बदलाबाबत ज्या नावाने प्रवेश घेतलेला असेल त्याच नावाने प्रमाणपत्र मिळेल. जर नावात बदल करावयाचा असेल तर सोबत राजपत्र जोडण्यात यावे, मात्र प्रथम प्रवेश घेतानाच नाव बदलण्याची प्रक्रिया राजपत्रातील आदेशान्वये केली जाईल.

(१४) प्रवेश प्रक्रिया १ जुलै २०१४ ते ३१ जुलै २०१४ पर्यंत होईल. त्यानंतर प्रवेश घेतल्यास खालीलप्रमाणे विलंब शुल्क आकारले जाईल.

(१५) (१) १ ऑगस्ट ते १६ ऑगस्ट २०१४ पर्यंत २०० रु. विलंब शुल्क आकारण्यात येईल.

(२) १७ ऑगस्ट ते ३१ ऑगस्ट २०१४ पर्यंत ५०० रु. विलंब शुल्क आकारण्यात येईल.

(१६) एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) चा २०१४-१६ तुकडीचा प्रवेश हा प्रथम वर्ष व द्वितीय वर्षासाठी एकदाच घेण्यात येईल.

(१७) द्वितीय वर्षाच्या नोंदणीविषयी अभ्यासकेंद्राच्या संपर्कात राहावे व प्रथम वर्षाच्या शेवटीच निदर्शनास आणून द्यावे.

टीप : विद्यापीठाने वेळोवेळी घेतलेले निर्णय अभ्यासकेंद्र व विद्यार्थ्यांकरिता बंधनकारक राहील.

१. विद्याशाखेचा परिचय

या विद्यापीठात एकूण आठ विद्याशाखा आहेत. विद्यापीठाच्या स्थापनेनंतर अवघ्या एक वर्षात शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेची स्थापना झाली. त्यानंतर शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेने आपले नाव संपूर्ण महाराष्ट्रात उज्ज्वल करण्याच्या दृष्टीने पावले उचलण्यास सुरुवात केली. आज संपूर्ण महाराष्ट्र शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेकडे नेतृत्वाच्या दृष्टीने पाहतो. अद्ययावतता, गतिमानता आणि नवोपक्रमांचे स्वागत ही या विद्याशाखेची वैशिष्ट्ये.

शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेने आपल्या कार्यास सुनिश्चितरित्या आणि गुणवत्ता राहावी या दृष्टीने विद्याशाखेचे गुणवत्ता धोरण, व्रतविधान आणि उद्दिष्टे निश्चित केली. त्या अनुषंगाने विद्याशाखेत प्रमाणपत्रापासून संशोधनापर्यंत अनेक शिक्षणक्रम टप्प्या-टप्प्याने सुरू झाले. विद्याशाखेच्या स्थापनेनंतर अवघ्या एक वर्षात (१९९१) दूरशिक्षणाद्वारे बी. एड. शिक्षणक्रम सुरू करणारे संपूर्ण भारतातील हे पहिले मुक्त विद्यापीठ होय. त्यानंतर ह्या विद्याशाखेने अवघ्या दहा-पंधरा वर्षांत एम. फिल. शिक्षणशास्त्र (२००७), एम. फिल. शारीरिक शिक्षण (२००७), एम. एड. (१९९४), एम. ए. शिक्षणशास्त्र (२००७) असे उच्च पदवी शिक्षणक्रम सुरू केले. एवढेच नव्हे तर विद्यापीठाच्या ध्येयास सुसंगत असे तळागाळातील लोकांपर्यंत पोहचवणारे स्वयं-साहाय्य गट बांधणी (२००२), बालसेविका (२००२), ई. बी. एड. (२००९), यांसारखे प्रमाणपत्र शिक्षणक्रमही कार्यान्वित केले. शिक्षणाची गुणवत्ता वाढावी यासाठी मुख्याध्यापकांसाठी शालेय व्यवस्थापन पदविका तर माध्यमिक शिक्षकांसाठी सेवांतर्गत प्रशिक्षणांचे आयोजन केले. 'ज्ञानगंगा घरोघरी' पोहचवण्याच्या दृष्टीने संपूर्ण महाराष्ट्रात प्रत्येक जिल्ह्यात अभ्यासकेंद्रे स्थापन केली.

मुक्त विद्यापीठाची शिक्षणपद्धती दूरशिक्षणाची असते, तर ह्या विद्याशाखेत प्रवेश घेणारे विद्यार्थी सेवांतर्गत असतात. ह्याचा विचार करून शिक्षणक्रमांची व त्यातील प्रात्यक्षिकांची रचना केली. प्रत्येक प्राप्त अनुभव वास्तविक स्तरावर पडताळून पाहता यावा यासाठी विशेष प्रात्यक्षिकांचे नियोजन केले. त्या अनुषंगाने महाराष्ट्रातील सर्व तज्ज्ञांच्या मदतीने मुद्रित-अमुद्रित साहित्य तयार केले. ह्या विद्याशाखेतील शिक्षणक्रम व्यावसायिक असतात. त्याचा विचार करता अभ्यासकेंद्रांवर शिक्षणक्रमातील विशिष्ट प्रात्यक्षिके मार्गदर्शनाखालीच करता यावी, त्याचा सराव व्हावा या दृष्टीने संपर्कसत्रांचे आयोजन केले.

मुक्त विद्यापीठातील शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा अनेकविध पुरस्कारांनी विभूषित आहे हे सांगण्यास आम्हाला आनंद होतो. आंतरराष्ट्रीय पुरस्कारात डॉ. अनंत जोशी, संचालक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा यांना COL कडून मिळालेला जीवनगौरव पुरस्कार, श्रीमती वानखेडे स्वाती, बी. एड., एम. एड. ची विद्यार्थिनी ह्यांना COL कडून मिळालेला Award of Excellence for D.E. ह्यांचा समावेश होतो. तसेच येथील प्राध्यापक वर्गासही राष्ट्रीय व राज्य पातळीवरील वैयक्तिक पुरस्कार मिळालेले आहेत.

२. एम. ए. (शिक्षणशास्त्र) (M12) शिक्षणक्रमाविषयी

शिक्षणशास्त्र हे सामाजिकशास्त्र आहे. या शास्त्रातही पदव्युत्तर पदवी एम.ए. शिक्षणशास्त्र शिक्षणक्रम असावा म्हणून विद्यापीठ अनुदान आयोगाने सन २००१ साली त्याचा अभ्यासक्रम आकृतिबंध (Curriculum) प्रसिद्ध केला व त्यात एम.ए. शिक्षणशास्त्र यास पदव्युत्तर पदवीचा विषय म्हणून मान्यता दिलेली आहे.

एम.ए. शिक्षणशास्त्र निष्णात शिक्षणक्रमास प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी शिक्षणातील विविध घटकांचा अभ्यास करावा असे अपेक्षित आहे. विविध पातळींवरील सेवांतर्गत प्रशिक्षण, धोरण विकसन, चिकित्सा, शिक्षण प्रणालीचे मूल्यमापन यासाठी निष्णात व्यक्तींची आवश्यकता आहे. काळानुरुप शिक्षण प्रक्रियेत होत गेलेले बदल अभ्यासणे गरजेचे आहे. शिक्षणशास्त्र ही विद्याशाखा आंतरज्ञानशाखीय (Multi-disciplinary) आहे. त्यामुळे तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र, मानसशास्त्र, इतिहास, व्यवस्थापनशास्त्र अशा अनेकविध विद्याशाखांमधून विविध तत्त्व, प्रणाली शिक्षणास मिळालेल्या आहे. या सर्वांचा अभ्यास एम.ए. शिक्षणशास्त्र निष्णात व्यक्तींनी करणे गरजेचे आहे.

शिवाजी विद्यापीठात पदवी पातळीवर बी.ए. शिक्षणशास्त्र राबविण्यात येत आहे. तर ओरिसा, आसाम आणि मुंबई विद्यापीठानेही एम.ए. शिक्षणशास्त्र हा शिक्षणक्रम सुरू केलेला आहे.

विद्यापीठ अनुदान आयोगाने सुचविलेल्या एम.ए. शिक्षणशास्त्र ह्या पदवीची दखल नॅशनल कौन्सिल फॉर टीचर एज्युकेशन (एन.सी.टी.ई.) या संस्थेनेही घेतलेली असून डी.एड./बी.एड. महाविद्यालयात शिकविण्यासाठी एम.एड./एम.ए.शिक्षणशास्त्रास मान्यता दिलेली आहे. (नियम क्र. २९/११/१९९५, (Annex-A) संपूर्ण महाराष्ट्रातील विविध स्तरांवरील कार्यरत शिक्षकांना दैनंदिन कार्याशी निगडित पदव्युत्तर पदवी घेण्याच्या दृष्टीने मुक्त विद्यापीठाने उचललेले हे एक नवे पाऊल आहे.

२.१ उद्दिष्टे

- पाश्चात्त्य आणि भारतीय तत्त्वज्ञानाचा शिक्षणक्षेत्रातील सहभाग स्पष्ट करणे.
- सामाजिक बदलाचा शिक्षणातील सहभागावर झालेला परिणाम स्पष्ट करणे.
- मानसशास्त्रातील विविध शाखांमधून शिक्षणशास्त्र कसे विकसित झाले ह्याचे आकलन वृद्धिंगत करणे.
- शैक्षणिक मानसशास्त्र, शिक्षणाचे तत्त्वज्ञान, शिक्षणाचे समाजशास्त्र, मूल्यमापन, इत्यादी क्षेत्रांतील ज्ञानपातळी उंचावण्यास मदत करणे.
- शैक्षणिक संशोधनासाठी आवश्यक ते ज्ञान, दृष्टी, कौशल्ये विकसित करणे.
- शैक्षणिक नियोजन, प्रशासन, निरंतर व अनौपचारिक शिक्षण, शैक्षणिक तंत्रविज्ञान, प्रौढ शिक्षण या क्षेत्रांसाठी आवश्यक ते मनुष्यबळ निर्माण करणे.

२.२ शिक्षणक्रमाची संरचना

(अ) अभ्यास विषय : ८ सैद्धान्तिक विषय ६४ श्रेयांक
(आ) संशोधन : ०६ श्रेयांक
(इ) एकूण श्रेयांक : ७०
(ई) किमान कालावधी : २४ महिने
(उ) एकूण अध्ययन तास : २५०० घड्याळी तास (अंदाजे)

ह्या शिक्षणक्रमाचा कालावधी २ वर्षांचा असला तरी विद्यार्थी त्याच्या सोईप्रमाणे प्रवेश घेतल्यापासून ५ वर्षांत हा शिक्षणक्रम पूर्ण करू शकेल. ह्या कालावधीत शिक्षणक्रम पूर्ण न करणाऱ्या विद्यार्थ्यास शिक्षणक्रम पूर्ण करण्यासाठी पुन्हा पाच वर्षांसाठी ज्या वर्षी नोंदणी कालावधी संपतो त्या वर्षाच्या तुकडीचे संपूर्ण शुल्क भरून पुनर्नोंदणी करण्याची संधी देण्यात येते.

३. प्रवेश–प्रक्रिया

३.१ प्रवेश–पात्रता

(१) कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची **शिक्षणशास्त्र** विषयातील बी.ए. पदवी उत्तीर्ण (खुल्यासाठी ५५%) व (मागासवर्गासाठी ५०%)

किंवा

यशस्वीरित्या पूर्ण केलेल्या पदवीच्या किमान द्वितीय वर्षापर्यंत शिक्षणशास्त्र विषय घेतलेले (खुल्यासाठी ५५%) व (मागासवर्गासाठी ५०%)

किंवा

(२) कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठाची शिक्षणशास्त्र पदवी (बी.एड.) उत्तीर्ण झालेले उमेदवार (खुल्यासाठी ५५%) व (मागासवर्गासाठी ५०%)

किंवा

(३) बी.ए. बी.एड. (एकात्मिक) उत्तीर्ण किंवा बी.एस्सी. बी.एड. (एकात्मिक) उत्तीर्ण

- प्रवेश गुणवत्तेनुसार देण्यात येईल.

खालील प्रकारच्या गुणवत्तेचा प्रवेशासाठी विचार केला जाणार नाही.

३.२ प्रवेश–अपात्रता

(१) बी.पी.एड. पदवी/बी.एड. (फिजिकल) धारक असलेले.
(२) डी.एड. पदवीधारक.

३.३ एकूण जागा

प्रत्येक अभ्यासकेंद्रावर २५ जागा आहेत.

३.४ आरक्षणाबाबत

शासन नियमानुसार व विद्यापीठ ठरावानुसार पुढीलप्रमाणे आरक्षित जागा राहतील.

(०१) **अपंग** : महाराष्ट्र शासनाच्या नियमाप्रमाणे राज्यातील शासनमान्य शाळां–तील अस्थिव्यंग, अल्प दृष्टी, कर्णबधिर असलेल्या उमेदवारांसाठी शासकीय नियमांनुसार ३% जागा राखून ठेवल्या जातील. राज्यातील अभ्यासकेंद्रावरील प्रवेश परिस्थिती आणि गुणवत्ता यादी यांचा विचार करून या जागा भरण्यात येतील. (अपंगाबाबतची सविस्तर योजना परिशिष्टात दिलेली आहे.)

(०२) **सैनिक** : सैन्यदलातील सक्रिय सेवेत असलेल्या आजी व माजी कर्मचारी किंवा त्यांचा मुलगा/मुलगी यांना २% जागा राखून ठेवल्या जातील.

(०३) स्वातंत्र्यसैनिक पती/पत्नी, मुलगा/मुलगी, भूकंप व प्रकल्पग्रस्त, विधवा व परितक्त्या यांपैकी एकाच संवर्गासाठी २ गुण अतिरिक्त देण्यात येतील.

(०४) आरक्षणाच्या जागांवर पात्र उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास रिक्त जागा सदरच्या प्रवर्गानुसार मुक्त समजण्यात येतील. त्या मूळ प्रवर्गास दिल्या जातील.

(०५) आरक्षित जागांसाठी अर्ज करणाऱ्या उमेदवाराने किमान पात्रतेची अट पूर्ण करणे आवश्यक आहे.

महाराष्ट्र शासनाच्या निर्णय क्रमांक एसटीसी १०९९/बी.एड. प्रवेश/(१४/९९)/मशि–३ दि. १९ जानेवारी ९९ अन्वये अनुक्रमे अनुसूचित जाती/ अनुसूचित जमाती / विमुक्त जाती व भटक्या जमाती व इतर मागासवर्गीय यांच्यासाठी ५०% जागा राखून ठेवलेल्या आहेत. ह्या जागा शासनाच्या उपर्युक्त निर्णयानुसार भरण्यात येतील. एकूण निर्धारित जागांमध्ये आरक्षण पुढीलप्रमाणे राहील.

आरक्षित जागा दर्शविणारा तक्ता

अ. क्र.	*प्रवर्ग*	*प्रमाण/ टक्के*
१.	अनुसूचित जाती (अनुसूचित जातीमधील बौद्ध धर्म स्वीकारलेल्या व्यक्ती) (एस.सी.)	१३%
२.	अनुसूचित जमाती (एस.टी.)	७%
३.	विमुक्त जाती (मूळ १४ व तत्सम जाती) 'अ' (व्ही.जे.)	३%
४.	भटक्या जमाती (जाने. १९९७ पूर्वीच्या २८ व तत्सम जाती, नव्याने समाविष्ट (एन.टी. 'ब') केलेल्या तत्सम जाती) 'ब' (७ मे २००५ जी.आर.)	२.५%
५.	भटक्या जमाती (धनगर व तत्सम जमाती) 'क' (एनटी. 'क')	३.५%
६.	भटक्या जमाती (वंजारी व तत्सम जमाती) 'ड' (एनटी. 'ड')	२%
७.	इतर मागासवर्गीयांकरिता (ओ.बी.सी.)	१९%
	एकूण	**५०%**

(०६) **विशेष मागास प्रवर्गाबाबतची तरतूद**

महाराष्ट्र शासनाच्या उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग शासननिर्णय क्र.टीईएम/३३९७/१२९२६/(९०८६)/तांशि–१/दि. ११ जुलै ९७ च्या शासननिर्णयानुसार आरक्षित जागा एकूण ५० टक्के करण्यात आल्या. या शासननिर्णयाच्या तरतुदीनुसार गुणवत्ता यादीनुसार प्रवेशप्रक्रिया केल्यानंतर जर कोणत्याही मागासवर्गीय प्रवर्गासाठी आरक्षित असलेल्या जागांपैकी काही जागा रिक्त राहिल्या तर त्या जागेवर एकूण प्रवेश–क्षमतेच्या जास्तीत जास्त

२ टक्क्यांपर्यंत प्रवेशासाठी विशेष मागास प्रवर्गीय उमेदवारांना प्रवेशासाठी प्राधान्य देण्यात येईल.

शासन परिपत्रक क्र. सीबीसी १०/२००६/प्र.क्र.१५/मावक – ५, दिनांक ५ जून २००६ अन्वये विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्गीय, विशेष मागासवर्गीय उमेदवारांना नॉन क्रीमीलेअर प्रमाणपत्र योग्य त्या पद्धतीचा अवलंब करून देण्याबाबतचा उल्लेख आहे त्यानुसार कार्यवाही होईल.

(०७) एकूण प्रवेश क्षमतेच्या ३०% जागा महिला उमेदवारांकरिता आरक्षित आहेत.

अत्यंत महत्त्वाचे

(१) **अर्ज करते वेळी अनुसूचित जमातीतील उमेदवाराकडे जात दाखला असणे आवश्यक आहे. जर तुमच्याकडे जात वैधता व जातीचा दाखला नसेल तर अर्ज करू नये.** अर्ज स्वीकारताना ते पडताळून पाहण्यात येईल, आणि नंतरच अर्ज स्वीकारला जाईल. जर ते नसेल तर अर्ज स्वीकारला जाणार नाही.

विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्गीय व विशेष मागास प्रवर्ग या प्रवर्गातील उमेदवारांनी ज्या नावाने प्रवेश अर्ज भरलेला असेल त्या नावाचा वैध कालावधीतील सायस्तर नसल्याचा दाखला असणे अत्यावश्यक आहे.

(२) एस.टी. (ST) या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी जातवैधता व जातीचा दाखला असणे आवश्यक आहे.

(३) SC/ST/VJ-A/NT-B/NT-C/NT-D/OBC/SBC या प्रवर्गातील जागांवर पात्र उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास रिक्त जागा शासनाने निर्धारित केलेल्या निर्णयानुसार बदल करण्यात येतील.

(४) इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विद्यापीठ (**IGNOU**) मधून बी.एड. पदवी उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना श्रेणी पद्धतीने गुणपत्रक दिलेले असतात. या श्रेणींचे अचूक गुणांक येण्यासाठी सांख्यिकी पद्धतीचा वापर करून गुणांक काढल्यानंतर ते प्रवेशअर्जात भरलेल्या गुणांपेक्षा कमी निदर्शनास येतात; अशा वेळी प्रवेश समितीने प्रवेश नाकारल्यास अर्जदाराला कुठेही तक्रार करता येणार नाही अथवा **इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विद्यापीठाकडून श्रेणिपत्रकाऐवजी गुणपत्रक सादर करण्याची जबाबदारी उमेदवाराची राहील.** विद्यापीठ अशा उमेदवारास कोणतीही माहिती देण्यास बांधील राहणार नाही.

(५) श्रेणी–अंकाचे गुणांत रूपांतर करण्यासाठी परिशिष्टामध्ये कोष्टक दिलेले आहे. त्यानुसारच आपण प्रवेश–अर्जात संबंधित शिक्षणक्रमास मिळालेल्या टक्केवारीची नोंद करावी.

इतर विद्यापीठातही श्रेणीपद्धती असल्यास श्रेणीचे गुणात रूपांतर विद्यापीठाच्या लेटरहेडवर मिळविणे ही विद्यार्थ्याची जबाबदारी आहे.

टीप : *आरक्षणाच्या संदर्भात जर काही प्रश्न उपस्थित झाल्यास महाराष्ट्र शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या नियमानुसार कार्यवाही करण्यात येईल.*

३.५ प्रवेशासाठी अंतिम गुण निश्चिती

(१) **सदर शिक्षणक्रमाच्या प्रवेशासाठी गुणवत्ता यादी तयार करताना बी.एड./बी.ए.बी.एड. (एकात्मिक)/दुसऱ्या वर्षापर्यंतच्या शिक्षणशास्त्र विषय घेतलेल्या पदवीचे गुण पायाभूत धरले जातील.**

(२) वरील परीक्षेतील गुणांची गणना करण्याकरिता पुढीलप्रमाणे बघणे आवश्यक आहे –

(अ) गुणपत्रकावर ५५% गुण नोंदवलेले आहे.

(आ) बी.एड.च्या गुणपत्रकावर तात्त्विक (Theory) व प्रात्यक्षिक (Practical) हे वेगवेगळे देण्यात आलेले असतील तरी एकत्रित गुणांचा विचार करण्यात येईल.

(इ) बी.एड. तात्त्विक आणि प्रात्यक्षिक एकत्रित गुण ५५% असतील असे उमेदवार पात्र ठरू शकतो.

(ई) गुणपत्रकावर श्रेणी (Grade) पद्धतीने निकाल दिलेल्या असल्यास संबंधित विद्यापीठाने श्रेणीचे गुण कसे धरले जातात यासंबंधीची अधिकृत माहिती पुरवली तरच संबंधित श्रेणी (Grade) चे गुणात रुपांतर करून अशा गुणांचा एकत्रित विचार करता येईल. त्यासाठी उमेदवारांनी श्रेणीचे रुपांतर कसे केले जाते या गुणांबाबतची संबंधित माहिती जोडणे आवश्यक आहे.

(३) बी.ए. (शिक्षणशास्त्र) या पदवीचे तिन्ही वर्षांतील एकत्रित गुण धरले जातील.

(४) पदवीच्या प्रथम आणि दुसऱ्या वर्षाला शिक्षणशास्त्र विषय घेतला असल्यास फक्त दोन वर्षांचे गुण धरण्यात येतील.

(५) पदव्युत्तर पदवी प्राप्त केलेल्या विद्यार्थ्यांना प्राप्त झालेल्या वर्गांना (Class) पुढीलप्रमाणे गुण धरण्यात येतील.

(अ) प्रथम वर्ग	५ गुण
(आ) द्वितीय वर्ग	४ गुण
(इ) तृतीय वर्ग	३ गुण

परंतु पदव्युत्तर पदवी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाची असेल त्यास अधिक '२' गुण धरण्यात येतील.

(६) एकापेक्षा अधिक पदव्युत्तर पदव्या असतील तर त्यांपैकी एकच पदव्युत्तर पदवी ग्राह्य धरण्यात येईल.

(७) बी.ए.,बी.एस्सी,बी.कॉम.,बी.एड. (एकात्मिक) असल्यास संपूर्ण पदवीचे गुण धरण्यात येतील.

(८) यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाच्या प्रमाणपत्रांना खालील–प्रमाणे गुण देण्यात येतील –

(अ) प्रमाणपत्र शिक्षणक्रम	२ गुण
(आ) पदविका शिक्षणक्रम	३ गुण
(इ) पदवी शिक्षणक्रम	४ गुण

परंतु तो शिक्षणक्रम पूर्ण केल्याचे प्रमाणपत्र तुमच्याकडे असेल तर प्रत्येकाचे गुण अतिरिक्त देण्यात येतील. म्हणून हे शिक्षणक्रम यशस्वीरित्या पूर्ण करणाऱ्या उमेदवारांनाच या संधीचा फायदा घेण्यात येईल. जर तुम्ही हा शिक्षणक्रम करत असाल किंवा अपूर्ण असेल तर हे गुण मिळणार नाहीत.

(९) अंतिम गुणवत्ता यादीत जर समान गुण असतील तर प्रथम पदवीचे बी.एड./बी.ए. (शिक्षणशास्त्र)/प्रथम + द्वितीय वर्षापर्यंतच्या शिक्षणशास्त्र विषय घेतलेले गुण/बी.ए./बी.एस्सी./बी.कॉम. बी.एड. (एकात्मिक) गुण आणि नंतर वयानुसार ज्येष्ठता विचारात घेण्यात येईल. जर वय समान असेल तर ज्यांनी पदवी अगोदर प्राप्त केलेली असेल तर त्यांना प्राधान्य मिळेल. त्यानंतरही समान गुण असल्यास गुणवत्ता क्रम ठरविण्याचा अधिकार निवड समितीकडे राहील व तो निर्णय अंतिम राहील.

३.६ निवड प्रक्रिया

(०१) शासनाच्या निर्धारित आरक्षणाच्या नियमानुसार अशा उमेदवारांची यादी अभ्यासकेंद्रावर तयार करण्यात येईल.

(०२) प्रवेशासाठी गुणवत्तेनुसार किमान टक्के गुण (Cut off point) निर्धारित करून गुणवत्तेनुसार संपूर्ण जागा भरेपर्यंत प्रवेश दिले जातील.

(०३) उमेदवाराचे नाव प्रवेश यादीत असल्यास अभ्यासकेंद्रावर मुलाखतीसाठी उपस्थित राहावे. पोस्टाद्वारे आपणास पत्रव्यवहार केला जाईल.

(०४) विद्यार्थ्याने प्रवेशासाठी समस्त अभ्यासकेंद्राशी संपर्कात राहावे.

(०५) उमेदवाराला आपल्या अभ्यासकेंद्रावर गुणवत्तेनुसार प्रवेश देण्यात येईल.

(०६) उमेदवाराला एकापेक्षा अधिक किंवा जास्तीत जास्त ३ केंद्रांवर स्वतंत्रपणे प्रवेश–अर्ज भरता येईल.

(०७) एखाद्या अभ्यासकेंद्रावर विशिष्ट प्रवर्गातील विद्यार्थी–संख्या भरली गेली नसल्यास इतर नजिकच्या अभ्यासकेंद्रावर विद्यार्थी वर्ग करण्यात येतील. सदर हक्क विद्यापीठाने राखून ठेवलेला आहे.

(०८) सामान्य (खुला) प्रवर्गाचे प्रवेश करण्यापूर्वी शारीरिक अपंग, कर्णबधिर, अल्पदृष्टी, सैनिक दलातील आजी–माजी कर्मचाऱ्यांचा मुलगा/मुलगी, बेळगाव – गोवा सीमा भागातील मराठी भाषिक उमेदवार, महिला आरक्षणाच्या जागा अंतर्गत आरक्षण असल्यामुळे प्रथम गुणवत्तेनुसार या जागा भरल्या जातील व भरलेल्या जागा ज्या संवर्ग व प्रवेश प्रवर्गाच्या असतील तेवढ्या जागा नियमित प्रवेशांच्या जागांमधून कमी करण्यात येतील. परंतु या आरक्षित जागांवर पात्र उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास रिक्त जागा संबंधित संवर्गाला देऊन गुणवत्तेनुसार रिक्त जागा भरण्यात येतील.

(०९) प्रवेश देताना प्रथमतः खुला संवर्ग (Open merit) अनुसार यादी तयार करण्यात येईल. मागासवर्गीयांची निवडही खुल्या प्रवर्गांतर्गत करण्यात येईल. खुल्या प्रवर्गात निवड झालेले मागासवर्गीय वगळून मागासवर्गीयांची गुणवत्ता यादी तयार करण्यात येईल. एखाद्या मागासवर्गीय घटकासाठी पुरेसे उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास त्या जागा नियमानुसार व गुणवत्तेनुसार मागासवर्गीयांच्या इतर घटकांमधून भरण्यात येईल. त्यानंतरही राखीव संवर्गातून जागा शिल्लक राहिल्यास त्या सर्वसाधारण गटातून गुणवत्तेनुसार भरण्यात येईल.

(१०) मुलाखतीच्या वेळी उमेदवाराने खोटी, चुकीची माहिती भरलेली आढळल्यास त्याचा अर्ज बाद करण्यात येईल.

(११) अंतिम तारीख संपल्यानंतर जर अभ्यासकेंद्रावर २५ किंवा २५ पेक्षा कमी विद्यार्थ्यांचे अर्ज प्राप्त झालेले असतील तर सर्व पात्र विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यात येईल. अभ्यासकेंद्रावर २६ किंवा २६ पेक्षा जास्त अर्ज प्राप्त असतील तर आरक्षणानुसार प्रवेश देण्यात येईल. परंतू २५ पेक्षा अधिक विद्यार्थी भरले जाणार नाहीत.

३.७ शिक्षणक्रम शुल्क

एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रम प्रवेश मुलाखतीच्या वेळी विद्यार्थ्याने विद्यापीठात रु. १८,३५०/– शुल्क भरावयाचे आहे. त्यात

विद्यापीठ शुल्क	रु. ११,४७५/–
अभ्यासकेंद्र शुल्क (दोन्ही वर्षांचे मिळून)	रु. ६,८७५/–
एकूण शिक्षणक्रम शुल्क	**रु. १८,३५०/–**

त्यांपैकी प्रवेशाच्या वेळी विद्यापीठ शुल्क रु.११,४७५/– चलनाद्वारे विद्यापीठाने निर्धारित केलेल्या बँक ऑफ महाराष्ट्र, सेंट्रल बँक ऑफ इंडीया, बँक ऑफ इंडीया, युनियन बँक व पंजाब नॅशनल बँक ह्या बँकेमध्ये रोखीने भरावे व अभ्यासकेंद्र शुल्क ६,८७५/– अभ्यासकेंद्रावर जमा करावेत व पावती घ्यावी.

३.८ कालावधी

एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रमाची किमान कालमर्यादा चोवीस महिन्यांची आहे. मूळ शुल्कामध्येच जास्तीत जास्त पाच वर्षे नोंदणी राहू शकेल. या कालावधीत विद्यार्थ्याला अंतिम परीक्षेसाठी १ + ८ संधी उपलब्ध होतील. पाच वर्षांनंतर नोंदणी आपोआप रद्द होईल. पाच वर्षांनंतर विद्यापीठाच्या नियमानुसार विद्यार्थ्याला पुन्हा नोंदणी करता येईल. त्याची मुदत पाच वर्षांची असेल. **पुनर्नोंदणी शुल्क म्हणून (ज्या वर्षी नोंदणी कालावधी संपतो) त्या वर्षाच्या मुक्त विद्यापीठाच्या नियमित एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रमासाठी असलेले शुल्क भरावे लागेल किंवा विद्यापीठाने निर्धारित केलेले शुल्क भरावे लागेल.**

३.९ माध्यम

या शिक्षणक्रमासाठी पुरविण्यात येणारे सर्व अध्ययन–साहित्य मराठी माध्यमातून असेल. मात्र उत्तरे लिहिण्यासाठी पूर्वपरवानगीने हिंदी वा इंग्रजी यांपैकी एका माध्यमाचा वापर करता येईल. परीक्षेच्या प्रश्नपत्रिका मात्र मराठी व इंग्रजीतच उपलब्ध होतील. त्यातील मराठी प्रश्नपत्रिका कायद्यानुसार वैध मानण्यात येतील.

४. नोंदणी प्रक्रिया

(१) प्रवेश–अर्ज भरण्यापूर्वी पात्रता आणि अपात्रता अटी नीट वाचाव्यात. तुम्ही प्रवेश पात्रता अटी पूर्ण करत असाल तरच प्रवेश–अर्ज भरावा. अभ्यासकेंद्रास प्राप्त झालेले अर्ज पात्रता अटी पूर्ण करतात हे गुणवत्ता यादी तयार करताना गृहीत धरले जाते. संगणकामार्फत प्रवेश–अर्जातील माहितीची नोंद होते व त्याआधारे गुणवत्ता यादी तयार होते. कागदपत्रे वाचली जात नाहीत.

(२) निवड निकषांनुसार गुणवत्ता यादी तयार केली जाते व प्रवेश निश्चितीसाठी मुलाखतीस बोलावले जाते. कागदपत्रांची पडताळणी करताना पात्र/अपात्रतेची शहानिशा होते. **तुम्ही अपात्र असून प्रवेश-अर्ज भरला असेल किंवा चुकीची माहिती दिली असेल आणि कागदपत्राच्या पडताळणीनंतर तुम्हांला एखाद्या कारणास्तव प्रवेश नाकारला गेला तर त्याची सर्वस्वी जबाबदारी उमेदवाराचीच राहील.**

(३) **जात दाखला प्रमाणपत्र प्रवेश-अर्ज भरते वेळी असणे अत्यावश्यक आहे अन्यथा प्रवेशासाठी विचार केला जाणार नाही.**

(४) **प्रवेश प्रक्रिया अभ्यासकेंद्रावरच करण्यात येईल.**

प्रवेश-अर्ज कसा भरावा

अभ्यासकेंद्रावर अर्ज भरण्याविषयी मार्गदर्शन केले जाईल. परंतु ते पुरेसे असेलच असे नाही. भरलेला अर्ज अभ्यासकेंद्रावर स्वीकारते वेळीही विद्यापीठाच्या दृष्टीने काही महत्त्वाच्या बाबी तपासल्या जातील. परंतु उमेदवाराने अर्ज अचूक भरलेला आहे किंवा नाही हे तपासले जाईलच असे नाही. त्यामुळे तो प्रवेशअर्ज अचूक भरण्याची खात्री आपण स्वतःच करणे आवश्यक आहे. तेव्हा प्रवेश-अर्जात उमेदवाराची काही माहिती अपूर्ण किंवा चुकीची आढळल्यास त्याची पूर्णतः जबाबदारी उमेदवाराची असेल. त्यासाठी अभ्यासकेंद्रांना जबाबदार धरले जाणार नाही.

(०१) एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) प्रवेशासाठी चा अर्ज On-line अभ्यासकेंद्रावर/उपलब्ध असेल. त्यासाठी Download करून प्रवेश-अर्ज लक्षपूर्वक बारकाईने वाचणे गरजेचे आहे.

(०२) अर्जात तुम्हाला लागू न पडण्यासारखे मुद्दे असतील ते भरू नयेत. पण जे मुद्दे लागू आहेत ते भरणे आवश्यक आहे. तसेच या अर्जातील तारांकित मुद्दे भरणे अनिवार्य आहे.

(०३) प्रवेश-अर्जावरील अर्ज क्रमांक काळजीपूर्वक भरणे आवश्यक आहे.

(०४) प्रवेश अर्जाची प्रत अभ्यासकेंद्रावर जमा करून पोच घ्यावी.

(०५) प्रवेश अर्जात भरलेल्या माहितीच्या आधारे आणि आरक्षित जागांच्या आधारेच प्रथमदर्शनी प्रवेशाची निश्चिती केली जाईल.

(०६) प्रवेश अर्जासोबत कोणतेही सहपत्र व मूळपत्र जोडू नये. ते स्वीकारले जाणार नाही.

(०७) **अर्जदाराने गुणवत्ता यादीत प्रवेशासाठी निवड झाल्यास मुलाखतीच्या वेळी सोबत खालील कागदपत्रांच्या मूळ प्रती व छायांकित प्रती (फोटोकॉपी) आणावेत.**

७.१ उमेदवाराकडे असलेला पूर्णपणे भरलेला मूळ प्रवेश अर्जाची झेरॉक्स प्रत.

७.२ शैक्षणिक पात्रतेच्या गुणपत्रक व प्रमाणपत्रांच्या मूळ व साक्षांकित प्रती.

७.३ जन्मतारखेचा पुरावा दर्शविणारी कोणत्याही प्रमाणपत्राची मूळ व साक्षांकित प्रत.

७.४ नाव बदलले असल्यास पुरावा म्हणून राजपत्राची मूळ व साक्षांकित प्रत.

७.५ मागासवर्गीय उमेदवारांनी आपआपल्या प्रवर्गाची खालील प्रमाणपत्राच्या मूळ व साक्षांकित प्रती सादर करणे आवश्यक आहे. जे उमेदवार मागासवर्गीय असल्याचे प्रमाणपत्र सादर करू शकणार नाही त्या उमेदवारांचा खुला प्रवर्ग मानण्यात येईल.

७.५.१ अनुसूचित जाती (एस.सी.) - सक्षम अधिकाऱ्याने दिलेले जातीचे प्रमाणपत्र.

७.५.२ अनुसूचित जमाती (एस.टी.) - सक्षम अधिकाऱ्याने दिलेले जात वैधता प्रमाणपत्र.

७.५.३ विमुक्त जाती (व्ही.जे.) - अ/भटक्या जमाती (एन.टी.) ब, क, ड/इतर मागासवर्गीय (ओ.बी.सी.)/विशेष मागासवर्गीय (एस.बी.सी.) - सक्षम अधिकाऱ्याने दिलेले जातीचे प्रमाणपत्र व **प्रवेश अर्ज ज्या नावाने भरलेले असेल त्या नावाचे वैध कालावधीचे नॉन क्रिमिलेअर प्रमाणपत्र (Non Creamylayer Certificate)**

(०८) सामाजिक आरक्षणातून प्रवेशाबाबत खालील प्रमाणपत्राच्या मूळ व साक्षांकित प्रती सादर करणे आवश्यक आहे. ज्या उमेदवारांनी सामाजिक आरक्षणाबाबतचे प्रमाणपत्र सादर करू शकणार नसेल तर अशा उमेदवारांना सामाजिक आरक्षणाचा लाभ मिळणार नाही.

८.१ अपंग - शारीरिक अपंग (PH), अल्पदृष्टी (VI), कर्णबधिर (HI) - किमान ४० टक्के अपंग असल्या-बाबतचे जिल्हा शल्य चिकित्सक यांचे प्रमाणपत्र.

८.२ माजी सैनिक पाल्य (EX) - मुलगा/अविवाहित मुलगी/मृत सैनिकाची पत्नी - जिल्हा सैनिक बोर्ड यांचे प्रमाणपत्र नातेसंबंधाचा पुरावा आवश्यक आहे. तसेच डिसचार्ज बुक आवश्यक आहे.

८.३ आजी सैनिक पाल्य (MS) - पत्नी/मुलगा/अविवाहित मुलगी - आजी सैनिक सेवेत असल्याचा दाखला, आजी सैनिकाच्या ओळखपत्राची प्रत, संबंधित पाल्याचा नातेसंबंध असल्याचा पुरावा.

८.४ विधवा - महानगरपालिका/नगरपालिका/ग्रामपंचायत यांनी दिलेले पतीचे मृत्यू प्रमाणपत्र.

८.५ घटस्फोटिता - विवाहनोंदणी दाखला किंवा न्यायालयाचे घटस्फोटाबाबतचे आदेश किंवा मुस्लीम महिलांच्या बाबतीत नियमाप्रमाणे निकाह लावणारे काझी यांचे स्वाक्षरीचे प्रमाणपत्र असे प्रमाणपत्र नोटरीकडून मराठी/हिंदी/इंग्रजी भाषेत रूपांतरित करून कागदपत्रे आणणे.

८.६ **आपत्तीग्रस्त/प्रकल्पग्रस्त** – जिल्हा पुनर्वसन अधिकारी/सक्षम अधिकारी किंवा जिल्हाधिकारी यांचे प्रमाणपत्र, परंतु त्या प्रमाणपत्रात उमेदवाराचे नाव असणे आवश्यक आहे.

(०९) गुणवत्तेनुसार मुलाखतीसाठी निवड झालेल्या उमेदवारांस **मुलाखती-साठी तुम्ही प्रवेशअर्ज भरलेल्या अभ्यास केंद्रावर बोलविण्यात येईल.**

(१०) **मुलाखतीसाठी निवड केलेले उमेदवार उपस्थित न राहिल्यास किंवा त्यांच्या कागदपत्रातील तफावतींमुळे जागा रिक्त राहिल्यास त्या भरण्याची व्यवस्था असावी म्हणून प्रतीक्षा यादीतील काही उमेदवारांना त्यावेळेसच मुलाखतीस बोलविण्यात येईल. मात्र त्यांचा विचार रिक्त जागा असल्यासच होईल. प्रतीक्षा यादीतील उमेदवारांना मुलाखतीस बोलविले म्हणजे प्रवेश मिळेलच असे नाही.**

(११) मुलाखतीस येताना शिक्षणक्रम शुल्क रु. ११,४७५/- विद्यापीठाने निर्धारित केलेल्या बँकेतच चलनाद्वारे प्रवेश निश्चित झाल्यानंतर भरावयाचे आहे व अभ्यासकेंद्र शुल्क रुपये ६८७५/- रोखीने अभ्यासकेंद्रावर जमा करावेत व पावती घ्यावी.

(१२) प्रवेशासाठी गुणवत्ता यादीत आलेल्या उमेदवारांना अभ्यासकेंद्राकडून मुलाखतपत्र/एस.एम.एस./मोबाईलद्वारे संपर्क साधण्यात येईल. तरीदेखील उमेदवारांनी अभ्यासकेंद्राशी सतत संपर्क साधून माहिती घ्यावी.

(१३) ज्या तुकडीसाठी प्रवेश-अर्ज सादर केला असेल त्या तुकडीच्या प्रवेशासाठीच फक्त तो अर्ज वैध धरला जाईल.

(१४) प्रवेश समितीच्या शिफारसीनंतर विद्यार्थ्याने एकत्रित शिक्षणक्रम शुल्क रु. १८,३५०/- भरल्यानंतरच अंतिम प्रवेश निश्चित करण्यात येईल.

तुम्ही शिक्षणक्रमाच्या प्रवेशासाठी भरलेल्या मूळ अर्जाची फोटो कॉपी प्रत तुमच्याकडे ठेवणे आवश्यक आहे.

शिक्षणक्रमाची संरचना/आकृतिबंध

या शिक्षणक्रमाचे (१) अनिवार्य अभ्यासक्रम, (२) वैकल्पिक अभ्यासक्रम व (३) संशोधन कार्य असे तीन भाग पडतात.

क्र.	*अभ्यासक्रमाचे नाव*	*संकेतांक*
	प्रथम वर्षासाठी (अनिवार्य विषय)	
१.	शिक्षणाचे तात्त्विक, सामाजिक व सांस्कृतिक यथार्थदर्शन	EDU-501
२.	शिक्षणाचे मानसशास्त्रीय यथार्थदर्शन	EDU-502
३.	अनुदेशन प्रणाली अभिकल्प	EDU-503
४.	संशोधन पद्धती व सांख्यिकी तंत्राचे उपयोजन	EDU-504
	द्वितीय वर्षासाठी (अनिवार्य विषय)	
१.	मूल्यनिर्धारण व मूल्यमापन	EDU-511
२.	शिक्षणातील संज्ञापन मार्ग	EDU-512
	वैकल्पिक अभ्यासक्रम (१)	
१.	शैक्षणिक व्यवस्थापन व नियोजन	EDU-513
२.	शैक्षणिक नियोजन	EDU-514
	किंवा	
	वैकल्पिक अभ्यासक्रम (२)	
१.	प्रौढ व निरंतर शिक्षणाचे अधिष्ठान	EDU-515
२.	अनौपचारिक शिक्षण	EDU-516

५. मूल्यमापन प्रक्रिया

(१) विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन दोन प्रकारे करण्यात येईल.
(अ) अंतर्गत (निरंतर) मूल्यमापन
(आ) अंतिम परीक्षा –
(१) लेखी परीक्षा, लघू शोधप्रबंध
(२) मौखिक परीक्षा

अंतर्गत मूल्यमापनात दीर्घ स्वाध्याय, लघू स्वाध्याय असतील. प्रत्येक विद्यार्थ्याला अनिवार्य अभ्यासक्रमावर आधारित प्रत्येकी एक याप्रमाणे सखोल अभ्यास करून एकूण तीन दीर्घ स्वाध्याय सादर करावे लागतील. संशोधन पद्धती आणि संशोधनासाठी संख्याशास्त्र ह्या अनिवार्य अभ्यासक्रमासाठी दीर्घ स्वाध्याय हा विद्यार्थ्यांचा संशोधन आराखडा सादरीकरण असेल. प्रत्येक दीर्घ स्वाध्याय ४० गुणांचा असेल. दीर्घ स्वाध्यायाचे मूल्यमापन परिसंवाद/कृतिसत्रात दोन संमंत्रकांकडून केले जाईल.

प्रत्येक विद्यार्थ्याला वैकल्पिक अभ्यासक्रमांसाठी लघू स्वाध्याय पूर्ण करावयाचे आहेत. **प्रत्येक वैकल्पिक अभ्यासक्रमासाठी दोन असे एकूण चार स्वाध्याय पूर्ण करावे लागतील.**

प्रत्येक लघू स्वाध्यायाला २० गुण असतील. लघू स्वाध्यायाचे मूल्यमापन विषय संमंत्रक करतील व लेखनाबाबत प्रत्याभरण देतील. **दीर्घ स्वाध्याय व लघू स्वाध्याय पूर्ण करणे अनिवार्य आहे.**

प्रत्येक वैकल्पिक विषय यासाठी २ स्वाध्याय असतील, प्रत्येकी २० गुणांप्रमाणे एकूण गुण ४० असतील.

अंतिम परीक्षा दोन प्रकारची असेल.

लेखी परीक्षा : प्रत्येक सैद्धांतिक अभ्यासक्रमाची लेखी परीक्षा ही वर्षातून दोनदा घेतली जाईल. प्रथम वर्षाची ४ अभ्यासक्रमांची परीक्षा प्रत्येकी १०० गुण याप्रमाणे ४०० गुणांची असेल. दुसऱ्या वर्षाची परीक्षा दुसऱ्या वर्षाच्या शेवटी होईल. तीही ४ विषयांची ४०० गुणांची होईल.

परीक्षा दरवर्षी मे व ऑक्टोबरमध्ये होईल. या शिक्षणक्रमाची वर्षातून दोनदा परीक्षा होईल. परीक्षा अर्ज परीक्षेपूर्वी विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध होतील.

लघू शोधप्रबंध अंतिम परीक्षा – अभ्यासकेंद्रावर लघू शोधप्रबंध जमा करण्याची संधी वर्षातून दोनदा असते. (एप्रिलमध्ये आणि सप्टेंबरमध्ये). लघुप्रबंध अहवालाचे मूल्यमापन व मौखिक परीक्षा असे या परीक्षेचे स्वरूप असते. ही परीक्षा वर्षातून दोनदा घेतली जाते.

अंतिम परीक्षेची गुण विभागणी खालीलप्रमाणे असते.

(२) प्रत्येक सैद्धान्तिक अभ्यासक्रमाची अंतिम लेखी परीक्षा एकूण १०० गुणांची राहील. विद्यार्थ्याला काही निबंधवजा व काही लघूत्तरी प्रश्नांची उत्तरे लिहावी लागतील. निबंधवजा प्रश्नाला प्रत्येकी २० गुण व लघूत्तरी प्रश्नांना प्रत्येकी १० गुण राहतील. सर्व सैद्धान्तिक अभ्यासक्रमांच्या प्रश्नपत्रिका मराठीत आणि इंग्रजीत राहतील. एम. ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रमाचे माध्यम मराठी असल्याने ज्यांना उत्तरे अथवा लघू शोधप्रबंध इंग्रजीतून किंवा हिन्दीतून लिहावयाचे असतील त्यांना तशी पूर्वपरवानगी घ्यावी लागेल.

(३) उत्तरपत्रिकांची तपासणी केंद्रीय पद्धतीने संबंधित अभ्यासक्रमांच्या तज्ज्ञ प्राध्यापकांच्या साहाय्याने केली जाईल.

(४) लघू शोधप्रबंधाचे परीक्षण दोन परीक्षक करतील (एक बहिःस्थ परीक्षक व एक अंतर्गत परीक्षक). लेखी अहवाल मूल्यमापना–व्यतिरिक्त मौखिक परीक्षाही असेल.

(५) शिक्षणक्रमाचे मूल्यमापन

(अ) सैद्धान्तिक अभ्यासक्रम : ८०० गुण
(८०% अंतिम परीक्षा + २०% अंतर्गत मूल्यमापन)
लघुस्वाध्याय २० + २० असे ४० गुणांचे होतील.

(आ) लघू शोधप्रबंध, मूल्यमापन व मौखिक परीक्षा१०० गुण
एम. ए. (शिक्षणशास्त्र) या शिक्षणक्रमाची मूल्यमापन प्रक्रिया ही मुक्त विद्यापीठाच्या एम. एड. शिक्षणक्रमाशी सुसंगत असेल.

विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन दोन प्रकारे केले जाईल.

(अ) अंतर्गत मूल्यमापन

(१) अनिवार्य अभ्यासक्रम ३ – दीर्घ स्वाध्याय (फक्त लेखी)
(२) संशोधन पद्धती १ दीर्घ स्वाध्याय – संशोधन आराखडा (सादरीकरण)
(३) वैकल्पिक अभ्यासक्रम ४ लघुस्वाध्याय

(आ) अंतिम परीक्षा (८०% भारांश)

(१) लेखी परीक्षा*
(२) लघू शोध प्रबंध**
(३) मौखिक परीक्षा

* अंतिम लेखी परीक्षा दोन वेळेला असेल प्रथम वर्षाची ४ अभ्यासक्रमाची अंतिम परीक्षा प्रथम वर्षाच्या शेवटी व द्वितीय वर्षी ४ अभ्यासक्रमांची द्वितीय वर्षाच्या शेवटी अंतिम परीक्षा घेण्यात येईल.

** अभ्यासकेंद्रावर लघुशोध प्रबंध जमा करण्याची संधी वर्षातून दोनदा दिली जाते. मार्च अखेर तसेच सप्टेंबर अखेर पर्यंत अहवालाचे मूल्यमापन व त्यानंतर मौखिक परीक्षा आयोजित केली जाईल.

उत्तीर्णतेचे नियम

(१) प्रत्येक अभ्यासक्रमाच्या अंतिम लेखी परीक्षा व स्वाध्याय यामध्ये प्रत्येकी किमान ४०% गुण मिळविणे अनिवार्य आहे.

(२) लघू शोधप्रबंध उत्तीर्ण होण्यासाठी किमान ५०% गुण मिळविणे अनिवार्य आहे. तसेच मौखिक परीक्षेत ५०% गुण मिळविणे अनिवार्य आहे.

(३) संपूर्ण शिक्षणक्रम यशस्वीरित्या पूर्ण करण्यासाठी किमान ५०% गुण मिळविणे अनिवार्य आहे.

परिशीलन समिती (Revaluation Committee) : सर्व एम.ए. शिक्षणशास्त्र अभ्यासकेंद्रांवर संशोधन अहवाल मूल्यमापन व मौखिक परीक्षा झाल्यानंतर सर्व अहवालांचे विद्यापीठात एकत्रितरित्या परिशीलन समितीकडून परिशीलन केले जाते. त्यानंतर विद्यार्थ्यांचा अंतिम निकाल जाहीर केला जाईल. परिशीलन समितीची बैठक ही वर्षातून दोनदाच आयोजित केली जाते.

मूल्यमापनाबाबतची सविस्तर माहिती तुम्हाला अभ्यासकेंद्रावर मिळेल.

अंतिम परीक्षेसाठी पात्रतेच्या अटी

(१) शिक्षणक्रमाच्या सर्व संपर्कसत्रांना उपस्थित राहून सर्व प्रात्यक्षिक कार्ये– दीर्घ स्वाध्याय – लघू स्वाध्याय पूर्ण केल्याबद्दलचे अभ्यासकेंद्र–प्रमुखांचे प्रमाणपत्र विद्यार्थ्याने घेतले पाहिजे.

(२) प्रथम संपर्कसत्रास अनुपस्थित राहिल्यास संपर्कसत्राच्या प्रत्येक दिवसाच्या अनुपस्थितीचा रु. २००/– प्रमाणे अतिरिक्त शुल्क भरल्याशिवाय व ते सत्र पूर्ण केल्याशिवाय अंतिम परीक्षेस बसता येणार नाही. प्रत्येक दिवसाच्या रु. २००/– रकमेनुसार, एकुण शुल्कापैकी विद्यापीठ शुल्क चलन स्वरूपात विद्यापीठाने निर्धारीत केलेल्या बँकेत भरावे व त्या चलनाची प्रत व अर्ज विद्यापीठातील संचालक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा यांच्याकडे अनुपस्थितीचे कारण नमूद करून अर्ज करावा. (अभ्यासकेंद्र शुल्क ४०% व विद्यापीठ शुल्क ६०% विभागणी केलेली आहे.)

(३) सर्व संपर्कसत्रांत मिळून ८०% उपस्थिती अनिवार्य आहे.

श्रेयांक संक्रमण

मुक्त विद्यापीठाच्या एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) आणि विषय संप्रेषण, शैक्षणिक संप्रेषण, दूरशिक्षण या क्षेत्रातील पदव्युत्तर आणि एम.फिल. शिक्षणक्रमात पुढील अभ्यासक्रम समान आहेत.

(१) अनुदेशन प्रणाली अभिकल्प
(२) शिक्षणातील संज्ञापन मार्ग
(३) मूल्यमापन व मूल्यनिर्धारण

विद्यार्थ्याने एका शिक्षणक्रमातील वरील एक ते तीन विषयांचे अंतर्गत कार्य आणि अंतिम परीक्षा उत्तीर्ण केलेली असल्यास अभ्यासक्रम समान असेपर्यंत श्रेयांक संक्रमण मिळेल. परंतु श्रेयांक संक्रमण घेणे बंधनकारक नाही. पदव्युत्तर शिक्षणक्रमाकडून एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रमास श्रेयांक संक्रमणासाठी विद्यापीठ नियमानुसार जादा कार्य करावे लागेल. एम.फिल. कडून मागणी केल्यास त्याला जादा कार्य करावे लागत नाही.

(१) ज्या विद्यार्थ्यांना श्रेयांक संक्रमण हवे असेल त्यांनी प्रवेश घेतेवेळी श्रेयांक संक्रमण अर्जाची मागणी करून श्रेयांक संक्रमणाचा स्वतंत्र अर्ज भरून द्यावा. त्यानंतर श्रेयांक संक्रमणाचा लाभ घेता येणार नाही.

(२) श्रेयांक संक्रमणाची मागणी करतानाच विद्यार्थ्यांना प्रती अभ्यासक्रम रु. ५००/– प्रक्रिया शुल्क भरावे लागेल.

(३) अर्जासोबत ज्या विषयांची श्रेयांक संक्रमणाची मागणी केली आहे त्या अभ्यासक्रमात उत्तीर्ण असल्याची झेरॉक्स गुणपत्रिका लावणे अत्यावश्यक आहे.

(४) श्रेयांक संक्रमणाबाबतचा निर्णय त्यासाठी नेमलेली उपसमिती घेईल. उपसमितीने निर्णय दिल्यानंतर श्रेयांक संक्रमण मिळाले आहे किंवा नाही याचा निर्णय विद्यार्थ्यास कळविला जाईल.

(५) श्रेयांक संक्रमण किमान दोन अभ्यासक्रमाचे घेता येते.

(६) श्रेयांक संक्रमणासाठी अतिरिक्त स्वाध्यायाचे कार्य करावे लागते. प्रत्येक अनिवार्य अभ्यासक्रमासाठी एक व वैकल्पिक अभ्यासक्रमासाठी एकूण २ अतिरिक्त स्वाध्याय अभ्यासकेंद्रांवर जमा करावे.

(७) त्यानंतर अभ्यासकेंद्राकडून प्रत्येक अनिवार्य अभ्यासक्रमाचे एकूण ४० गुणापैकी व वैकल्पीक अभ्यासक्रमाचे एकूण दोन स्वाध्यायाचे २०–२० गुणांपैकी स्वाध्याय क्र.१ =? व स्वाध्याय क्र.२ =? गुण अभ्यासकेंद्राच्या लेटरपॅडवर सही शिक्यासह व गुणपत्रकासह शिक्षणशास्त्र विद्याशाखेकडे पाठविणे आवश्यक आहे. त्याशिवाय श्रेयांक संक्रमणाची कार्यवाही केली जाणार नाही. सोबत मागील शिक्षणक्रम उत्तीर्णतेच्या गुणपत्रकाची सत्यप्रत पाठवावी.

श्रेणी सुधारणा

ज्या विद्यार्थ्याने एम.ए. शिक्षणशास्त्र शिक्षणक्रमाला प्रवेश घेतलेला आहे व परीक्षेचा निकाल जाहीर झालेला आहे. परंतु ज्या विद्यार्थ्यांना + (५५%) गुणांपेक्षा कमी गुण प्राप्त झालेले असतील व अशा विद्यार्थ्यांना श्रेणी सुधारणा करावयाची असल्यास त्याबाबत खालील बाबी आवश्यक आहे.

(१) अंतिम निकाल जाहीर झाल्यानंतर लगेचच एक महिन्याच्या आत त्याबाबतचा अर्ज उपकुलसचिव, परीक्षा – कक्ष–१ ला पाठवावे. त्याशिवाय श्रेणीसुधारणा करता येणार नाही.

(२) एकदा पदवी प्रमाणपत्र तयार झाल्यानंतर कुठल्याही परीस्थितीत श्रेणी सुधारणा करता येणार नाही.

(३) श्रेणी सुधारणा करण्यासाठी एकूण १५०० रु. शुल्क आकारले जाईल व प्रति अभ्यासक्रम परीक्षा शूल्क त्या त्या वेळी असणारे वेगळे आकारले जाईल.

६. विभागीय केंद्रे

क्र.	*विभाग*	*संपर्कासाठी पत्ता*	*दूरध्वनी*
१.	**अमरावती**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे अमरावती विभागीय केंद्र व्ही. एम. व्ही. ते वलगाव रोड, पोस्ट व्ही. एम. व्ही. अमरावती ४४४ ६०४	(०७२१) कार्या : २५३१४४५ फॅक्स : २५३१४४४
२.	**औरंगाबाद**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे औरंगाबाद विभागीय केंद्र, द्वारा : सर्व्हे नं. ४१, सैनिकी मुलांच्या वसतिगृहाच्या पूर्वेस नंदनवन कॉलनी, छावणी औरंगाबाद ४३१ ००२	(०२४०) कार्या : २३७१०६६ फॅक्स : २३७१०८८
३.	**मुंबई**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे मुंबई विभागीय केंद्र द्वारा : जगन्नाथ शंकरशेठ म.न.पा.ची मराठी प्राथमिक शाळा दुसरा मजला फ्रेअर ब्रीज (साऊथ) नाना चौक, ग्रँट रोड (प.) मुंबई - ४०० ००७	(०२२) कार्या : २३८७४१८६ फॅक्स : २३८१३२५६
४.	**नागपूर**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे नागपूर विभागीय केंद्र रावबहादूर डी. लक्ष्मीनारायण बंगला, विद्यापीठ क्रीडा परिसर, लॉ कॉलेज कॅम्पस रविनगर चौक नागपूर - ४४० ००१	(०७१२) कार्या : २५५३७२४ फॅक्स : २५५३७२५
५.	**नाशिक**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे नाशिक विभागीय केंद्र, महानगरपालिकेची जुनी इमारत दुसरा मजला, नवीन पंडित कॉलनी नाशिक ४२२ ००२	(०२५३) कार्या : २३१७०६३ फॅक्स : २५७६७५६
६.	**पुणे**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे पुणे विभागीय केंद्र शाहीर अण्णाभाऊ साठे प्रशालागृह, महानगरपालिकेची शाळा क्र. ५ (मुलांची) ६५४, सदाशिव पेठ हौदासमोर कुमठेकर मार्ग पुणे ४११ ०३०	(०२०) कार्या : २४४९११०७ फॅक्स : २४४५७९१४
७.	**कोल्हापूर**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे कोल्हापूर विभागीय केंद्र शिवाजी विद्यापीठ परिसर पोस्ट ऑफिसजवळ, विद्यानगर कोल्हापूर ४१६ ००४	(०२३१) कार्या : २६०७०२२ फॅक्स : २६०७०२३
८.	**नांदेड**	विभागीय संचालक मुक्त विद्यापीठाचे नांदेड विभागीय केंद्र द्वारा : स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ क्रीडा इमारत, नांदेड ४२१ ६०६	(०२४६२) कार्या : २३६७१८ फॅक्स : २३६७१८
९.	**कल्याण**	कै. खासदार प्रकाश परांजपे स्पर्धात्मक परीक्षा केंद्र कल्याण डोंबीवली महानगरपालिकेची इमारत चंद्रभूषण प्लाझा मिश्रा कंपाऊंड, सहजानंद चौक कल्याण (प.)-४२१३०१	
१०.	**सोलापूर**	विभागीय संचालक, मुक्त विद्यापीठाचे सोलापूर विभागीय केंद्र द्वारा दयानंद महाविद्यालय सोलापूर - ४१३००२	(००१७) २३७५५११ २३७५५२२ ९४२२२९२६७२

७. अभ्यासकेंद्रे

अ. क्र.	जिल्हा (District)	अभ्यासकेंद्र संकेतांक	अभ्यासकेंद्राचे नाव व पत्ता (Study Centre Name & Address)	दूरध्वनी क्रमांक (Telephone No.)
■	**अमरावती**			
१.	यवतमाळ	१४१०A	गुणवंतराव देशमुख शिक्षण महाविद्यालय, पुसद जि. यवतमाळ (०७२३२) ०२२४३४२	(०७२३३) २४६६६५० मो. ९४२३५४१२२१
२.	अमरावती	१२१२८	रामकृष्ण शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, दारापूर, जि. अमरावती – ४४४८१४	(०७२२४) २४०५३९ मो.९८८१२९००११ /८८८१२२५७६१
३.	वाशिम	१५२२A	श्री बालाजी अध्यापक महाविद्यालय गट क्र.१६२, जांभरूण (पराडे) अकोला रोड, वाशिम, ता.जि. वाशिम	(०७५२) २३५९५९ मो.९०९६६९६७०८ मो.९२०९८०१८८७ मो.९८८१३६१४६९
४.	बुलढाणा	१३०२A	शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, बुलढाणा – ४४३ ००१	(०७२६२) २४७०६२ ९४२२८६७४२९
५.	अकोला	११७२A	कृष्णाजी जोशी शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, केशवनगर अकोला	(०७२४) २४८९९६४/६३ मो. ९९६०८८२६२३
■	**नांदेड**			
१.	लातूर	८४३४A	अभिनव अध्यापक महाविद्यालय एम.आय.डी.सी. प्लॉट क्र. पी–४३, बार्शी रोड, लातूर	(०२३८२) २२१८२५, २३९०७७१, ९४२२४६९५८६
२.	परभणी	८७५७A	भैरवनाथ निसर्ग मंडळाचे अध्यापक महाविद्यालय बसमत रोड, परभणी	(०२४५२) २२७५६८, फॅक्स – २२७५६८ ९४०३००३६५२
३.	नांदेड	८५८१A	सहयोग सेवाभावी संस्थेचे अध्यापक महाविद्यालय, विष्णुपुरी, नांदेड – ४३१ ६०६	(०२४६२) २२९१८३ ९४२२१७१६३९
■	**कोल्हापूर**			
१.	कोल्हापूर	७११७४	वाय.डी. माने शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, सांगावा रोड, अलका शेतीफार्म जवळ, क़ागल, जि. कोल्हापूर – ४१६२१६	(०२३२५) २४५३२४
२.	कोल्हापूर	७११७१	वसंतराव नाईक अध्यापक महाविद्यालय, ८५३, विद्यावसंत पार्क नवीन कळंबनाका, बाबुराव नगरशेजारी, कोल्हापूर, जि. कोल्हापूर	(०२३१) २३२२११६ २३२९६६२
३.	सिंधुदुर्ग	७४४५A	बॅ. नाथ पै महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय एम.आय.डी.सी. एरिया, कुडाळ, ता. कुडाळ, जि. सिंधुदुर्ग – ४१६ ५२०	(०२३६२) २२१२०७ मो. ९४२२०५५०८९ मो. ९४२२९६३५२१

अ. क्र.	जिल्हा (District)	अभ्यासकेंद्र संकेतांक	अभ्यासकेंद्राचे नाव व पत्ता (Study Centre Name & Address)	दूरध्वनी क्रमांक (Telephone No.)
४.	सांगली	७२१२६A	वैभव शिक्षण संस्थेचे कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, हनुमंतनगर, विटा, ता. खानापूर,, जि. सांगली – ४१६४१६	(०२३४७) २७४७९८ ९९७०६३७९६३ ९५६१३८५१८३
५.	रत्नागिरी	७३८९A	कोंकण कृषि–शिक्षण व संशोधन संस्था मांडकी–पालवन, ता. चिपळूण, जि. रत्नागिरी	(०२३५५) २३३१३६ ९४२११३६५७६ ९४२३२७०६२
■	**पुणे**			
१.	सातारा	६४६५A	शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, पाटण, ता. पाटण, जि. सातारा	(०२३७२) २८३०८३ ९४२१२१२९७२ ९७६७०३७३३०
२.	पुणे	६२४२२	एम.आय.टी. बी.एड. कॉलेज, क्र.१२४, पाँड रोड, कोथरूड पुणे – ४११०३८	(०२०) ३०२७३०३६ (०२०) ३०२७३०३७
३.	सोलापूर	६५१३१	कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, बार्शी, जि. सोलापूर	(०२१७) २६५१७०५
■	**नागपूर**			
१.	नागपूर	४४२४८	श्रीमती शकुंतला नरगुंदकर महिला शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय कुंदननगर, ले–आऊट, देवनगर, खामला रोड, नागपूर –१५	(०७१२) २५५८०२७ ६४५००९४९, २२४९१८५ ९८९०८९३७०५
२.	गोंदिया	४१०४A	पुजाभाई पटेल शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, डॉ. आंबेडकर वार्ड, गोंदिया, जि. गोंदिया – ४४१ ६१९	(०७१८२) २२२५०८
३.	चंद्रपूर	४२८५A	खेमाजी नाईक अध्यापक महाविद्यालय गडचांदूर, ता. कोपरना, जि. चंद्रपूर – ४४२ ९०८	(०७१७३) २०२१३२ ९०९६१३८८६३, ९०९३१३८८६३
■	**नाशिक**			
१.	जळगाव	५३१०A	खान्देश कॉलेज ऑफ एज्युकेशन, जळगाव – ४२५ ००२	(०२५७) २२३४१८७, ९९२३२८९५१२
२.	अहमदनगर	५११४५	गोखले एज्युकेशन सोसायटीचे शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, संगमनेर जि.श्रीरामपूर, जि. अहमदनगर – ४१३ ७०९	(०२४२२) २२२४८७
३.	धुळे	५२७२A	शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, गरेताड, ता. जि. धुळे	(०२५६२) २४५२०१ मो. ९४२२७८६२५०
४.	नाशिक	५४०१A	शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, गंगापूर रोड, शिवाजी नगर, नाशिक	(०२५३) २५७१५४२ ९४२२७४८३०९

अ. क्र.	जिल्हा (District)	अभ्यासकेंद्र संकेतांक	अभ्यासकेंद्राचे नाव व पत्ता (Study Centre Name & Address)	दूरध्वनी क्रमांक (Telephone No.)
५.	नंदुरबार	५५२७A	जिजामाता शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, जिजामाता, वाघोदा रोड नंदूरबार – ४२५ ४१२	(०२५६४) २३०१६९
■	**औरंगाबाद**			
१.	औरंगाबाद	२१९१A	संत गाडगे महाराज अध्यापक महाविद्यालय, सिडको औरंगाबाद	(०२४०) २४८०५८४
२.	जालना	२३२१A	वसंतराव नाईक शिक्षण प्रसारक मंडळाचे अध्यापक महाविद्यालय जालना – ४१३ २०३	(०२४८२) २२१२५०, ९४२२१९८२११
३.	बीड	२६४६A	श्री साई जनविकास प्रतिष्ठानचे अध्यापक महाविद्यालय, गडपाटी, आळंदी ता. जि. उस्मानाबाद – ४१३५०१	(०२४७२) २२१६५०

८. परिशिष्टे

<u>परिशिष्ट क्र. ८.१</u>

विद्यार्थी सहायता आणि विद्यार्थी कल्याण योजना

■ विद्यार्थी सहायता

अल्प उत्पन्न गटातल्या हुशार विद्यार्थ्यांसाठी विद्यार्थी साहाय्य योजना विद्यापीठातर्फे राबविली जाते. त्यासाठी विद्यापीठाने भरीव आर्थिक तरतूद केली आहे. या योजनेखाली आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेल्या शिक्षणक्रमासाठी असलेल्या शुल्कात ५०% सवलत देण्यात येते. त्यासाठी विद्यापीठाने विहित नमुना विकसित केला असून योग्य पात्रताधारक आणि कागदपत्रांची पूर्तता केलेल्या विद्यार्थ्यांना प्रवेश शुल्कात सवलत देण्यात येते.

■ विद्यार्थी कल्याण योजना

विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी दरवर्षी क्रीडा व युवक महोत्सवांचे आयोजन करण्यात येते. तसेच विद्यार्थ्यांमधील संशोधन प्रवृत्तीला प्रोत्साहन देण्यासाठी आविष्कार ही संशोधनात्मक स्पर्धाही घेण्यात येत असते.

■ क्रीडा महोत्सव

विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांना खेळाचे मैदान मिळावे म्हणून विद्यापीठाने विभागीय व विद्यापीठ पातळीवर क्रीडा स्पर्धा सुरू केल्या आहेत. यातून खेळाडूंना राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील क्रीडा स्पर्धेत भाग घेता येतो. मा. राज्यपालांच्या कार्यालयाकडून आयोजित केल्या जाणाऱ्या आंतरविद्यापीठीय अश्वमेध व ए. आय. यू. च्या क्रीडास्पर्धेतही खेळाडूंना भाग घेता येतो.

■ युवक महोत्सव

विद्यापीठाच्या कलावंत विद्यार्थ्यांना त्यांच्या कलागुणांचे प्रदर्शन करता यावे म्हणून विद्यापीठाने विभागीय व केंद्रीय स्तरावर युवक महोत्सव सुरू केला आहे. यात वक्तृत्व स्पर्धा, एकांकिका, नृत्य संगीत, गायन यांसारख्या स्पर्धा घेण्यात येतात. मा. राज्यपालांच्या कार्यालयाकडून आयोजित केल्या जाणाऱ्या इंद्रधनुष्य व ए.आय.यू. (भारतीय विद्यापीठ संघ) यांच्यातर्फे घेण्यात येणाऱ्या राष्ट्रीय युवक महोत्सवात कलावंत विद्यार्थ्यांना सहभाग घेता येतो.

■ आविष्कार

विद्यापीठ स्तरावरील विद्यार्थ्यांमधील संशोधन प्रवृत्तीला प्रोत्साहन देण्यासाठी मा. राज्यपाल यांच्या कार्यालयातर्फे दरवर्षी आविष्कार ही संशोधनात्मक स्पर्धा घेण्यात येते. या आंतरविद्यापीठीय संशोधन महोत्सवातही मुक्त विद्यापीठाच्या विद्यार्थ्यांना भाग घेता येतो.

■ संवादपत्रिका

राज्यभर पसरलेल्या मुक्त विद्यापीठाच्या लाखो विद्यार्थ्यांशी संपर्क साधण्यासाठी मुक्त विद्यापीठ संवादपत्रिका हे मासिक प्रकाशित केले जाते. विद्यार्थ्यांना उपयुक्त माहिती लेख, सूचना यांचा यात समावेश असतो. अध्ययनार्थ्यांमधील अभ्यासाची प्रेरणा व दूरशिक्षणाबाबत जागरूकता वाढविण्याचे कार्य ही पत्रिका करत असते.

■ राष्ट्रीय सेवा योजना

पारंपरिक विद्यापीठांप्रमाणेच मुक्त विद्यापीठाच्या १५०० विद्यार्थ्यांसाठी राष्ट्रीय सेवा योजना काही अभ्यासकेंद्रांवर सुरू करण्यात आली आहे.

संकीर्ण माहिती/सूचना

एम.ए.शिक्षणशास्त्र शिक्षणक्रमास प्रवेश घेतल्यानंतर खालील विशेष बाबी लक्षात ठेवाव्यात.

१. **वैकल्पिक विषय बदलासंबंधी** आपल्याला परवानगी देण्यात येणार नाही. काही अपरिहार्य कारणास्तव बदल केलाच तर एका महिन्याच्या आत तसा अर्ज आपल्या अभ्यासकेंद्रामार्फत विद्यापीठाकडे करता येईल. विषय बदलाची प्रक्रिया शुल्क म्हणून रु. २००/–, पुस्तकाचे शुल्क प्रत्येक पुस्तकनिहाय रु. ७५/–, टपाल खर्च रु. ५०/– असे आपणास भरावे लागतील. सदरच्या शुल्काचा डी.डी. प्राप्त झाल्यानंतरच विषय बदल केला जाईल. डी.डी. 'वित्त अधिकारी, य.च.म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक', यांच्या नावे काढावा. डी.डी. आणि विषय बदलाच्या अर्जावर अभ्यासकेंद्राची सही शिक्क्यानिशी तो डी.डी. व अर्ज सहायक कुलसचिव, नोंदणी कक्ष–२ यांच्याकडे पाठवावा.

२. **अभ्यासकेंद्र बदलाबाबत** – एकदा दिलेले अभ्यासकेंद्र शक्यतो बदलून दिले जाणार नाही. अध्यापकास दिलेल्या अभ्यासकेंद्रावरच संपूर्ण शिक्षणक्रम पूर्ण करावा लागेल. अपरिहार्य कारणास्तव केंद्रबदल करावयाचा असेल तर तो अर्ज करताना त्यावर मूळ केंद्राचे ना हरकत आणि नवीन केंद्राच्या मान्यतेसंदर्भात संबंधित अभ्यासकेंद्र संचालक/समन्वयक यांची सही व शिक्का असावा. पहिल्या अभ्यासकेंद्राचे अभ्यासकेंद्र शुल्क रु. ३,०००/– प्रतिवर्षी भरावे लागेल ते परत मिळणार नाही. दुसऱ्या अभ्यासकेंद्रावरही बदल हवा असल्यास पुन्हा शुल्क रु. ३,०००/– प्रतिवर्षी नव्याने भरावे लागतील.

३. **एकदा प्रवेश घेतल्यानंतर कोणत्याही कारणास्तव प्रवेश रद्द केल्यास शुल्काची रक्कम परत केली जाणार नाही वा या संदर्भातील पत्रव्यवहाराची दखल घेतली जाणार नाही.**

तथापि, शिक्षणक्रम सुरू असताना प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्याचे निधन झाल्यास त्यापुढील आवश्यक कागदपत्रांची त्याच्या वारसाने पूर्तता केल्यास प्रशासकीय खर्च वजा करून ७५% शुल्क परत करण्यात येईल. शुल्क परत करताना (१) मृत्यूच्या प्रमाणपत्राची सत्यप्रत (२) रु. २० च्या स्टँपपेपरवर कार्यकारी दंडाधिकारी यांच्या समक्ष प्रमाणित केलेले वारसाचे ना हरकत दर्शविणारे मूळ शपथपत्र (३) शुल्क भरल्याची मूळ पावती (४) अध्ययन साहित्य. विद्यापीठास सादर करावे लागेल.

४. कोणत्याही संपर्कसत्रास अनुपस्थित असल्यास त्यातील कार्य पूर्ण करायचे असल्यास त्या संपर्कसत्रातील अनुपस्थित दिवसांच्या संख्येनुसार प्रत्येक दिवसामागे रु. २००/– प्रमाणे अतिरिक्त शुल्क आकारण्यात येईल. एकूण दिवसांच्या होणाऱ्या रकमेपैकी ६०% रक्कम 'वित्त अधिकारी, य. च. म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक' यांच्या नावे तसेच ४०% रक्कम ' संचालक, अभ्यासकेंद्र, एम.ए. (शिक्षणशास्त्र) शिक्षणक्रम' यांच्या नावे चलनाद्वारे भरावा. त्या बाबतचा अर्ज चलनप्रतीसह संचालक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखाकडे पाठवावा. त्यानंतर संचालकांच्या मान्यतेच्या शेऱ्यानंतरच शिक्षणक्रम पूर्ण करता येईल.

५. ज्या छात्राध्यापकांनी प्रवेश–अर्जासोबत Migration Certificate सादर केले असेल अशा छात्राध्यापकांनाच शिक्षणशास्त्र पदवी संपादनानंतरच Migration Certificate मिळू शकेल.

६. विद्यापीठास पत्र पाठविताना कायम नोंदणी क्रमांक व तुकडीचा उल्लेख नमूद करणे आवश्यक आहे.

७. विद्यार्थ्यास विद्यापीठाने माहितीपुस्तिकेत नमूद केलेल्या अटी व शर्ती प्रवेशासाठी लागू राहतीलच, परंतु या व्यतिरिक्त विद्यापीठाने वेळोवेळी तयार केलेले नियमही बंधनकारक राहतील.

संपर्कसत्रे उपस्थिती माहिती

मुक्त विद्यापीठाचा शिक्षणक्रम प्राधान्याने स्वयं–अध्ययनावर आधारित असला तरी हा व्यावसायिक शिक्षणक्रम असल्यामुळे संमंत्रण, स्वाध्याय सादरीकरण, संशोधन मार्गदर्शन, कृतिसत्रे आणि परिसंवाद, इत्यादींसाठी संपर्कसत्रांची आवश्यकता असते. संपर्कसत्रातील उपस्थिती व सहभाग हा अत्यावश्यक व अनिवार्य आहे. संपर्कसत्रांचे आयोजन सामान्यतः सुट्यांमध्ये केले जाते. सुट्यांव्यतिरिक्त छोट्या संपर्कसत्रांचे आयोजन अभ्यासकेंद्राने केल्यास अशा संपर्कसत्रांसाठी विद्यार्थ्यांना सेवेतून रजा घेऊन उपस्थित राहावेच लागेल. त्याबद्दल कोणतीही तक्रार विद्यापीठ मान्य करणार नाही.

दोन वर्षांत एकूण ३० दिवसांचे संपर्कसत्र घेण्यात येईल. त्यातील २ दिवसांचे उद्‌बोधन सत्र व उर्वरित २८ दिवसांचे संपर्कसत्र अभ्यासकेंद्रावर घेण्यात येईल.

सन २०१३–१५ साली संपर्कसत्राचे विभाजन पुढीलप्रमाणे असेल.

ऑक्टो/नोव्हें.	प्रथम वर्ष	७	उद्‌बोधन सत्र २ दिवस व प्रथम संपर्कसत्र (अभ्यासकेंद्र) ५ दिवस
मे	प्रथम वर्ष	१०	द्वितीय संपर्कसत्र (अभ्यासकेंद्र)
ऑक्टो/नोव्हें.	द्वितीय वर्ष	२	दिवसांचे तृतीय संपर्कसत्र
मे		४	प्रथम वर्षाची अंतिम परीक्षा*
ऑक्टो/नोव्हें.	द्वितीय वर्ष	११	दिवस चतुर्थ संपर्कसत्र
मे	द्वितीय वर्ष	१ ४	मौखिक परीक्षा (१ दिवस), अंतिम लेखी परीक्षा*
	एकूण दिवस ३०		* हे दिवस संपर्कसत्रात गृहीत धरलेले नाहीत

उद्‌बोधन सत्र : हे सत्र दोन दिवसांचे आयोजित केले जाते. ह्यात प्रवेश निश्चिती, शिक्षणक्रमाची रूपरेषा एकूण कार्यवाही आराखडा याबाबत उद्‌बोधन केले जाते. **नोव्हेंबर महिन्यात प्रथम संपर्कसत्राला लागून ते घेण्यात येईल.**

प्रथम संपर्कसत्र : हे सत्र पाच दिवसांचे असून नोव्हेंबर महिन्यात दीपावलीच्या सुट्टीत आयोजित केले जाते. ह्यात संशोधन आराखडा तयार करून घेतला जातो. ह्या संपर्कसत्रास पूर्णवेळ उपस्थित राहणे बंधनकारक आहे. विद्यार्थी अनुपस्थित राहिल्यास विद्यापीठाने निर्धारित केलेले अतिरिक्त शुल्क भरून हे संपर्कसत्र पुढील तुकडीबरोबर पूर्ण करावे लागेल.

द्वितीय संपर्कसत्र : हे सत्र दहा दिवसांचे असून मे महिन्यात आयोजित केले जाते. विषय संमंत्रण, दीर्घ स्वाध्याय सादरीकरण, इत्यादी कामे या सत्रात पूर्ण केली जातात.

तृतीय संपर्कसत्र : हे सत्र दोन दिवसांचे असून ऑक्टोबर/नोव्हेंबर महिन्यात आयोजित केले जाते. विषय संमंत्रण, लघू स्वाध्याय प्रत्याभरण, इत्यादी कामे या सत्रात पूर्ण केली जातात.

चतुर्थ संपर्कसत्र : हे सत्र ११ दिवसांचे असून तृतीय वर्षाच्या मे महिन्यात आयोजित केले जाईल. यात विषय संमंत्रण, दीर्घ स्वाध्याय सादरीकरण, लघू स्वाध्याय सादरीकरण व संशोधन मार्गदर्शन केले जाईल.

संपर्कसत्राच्या वेळापत्रकात बदल होऊ शकतात. झालेले बदल वेळोवेळी अभ्यासकेंद्रांमार्फत विद्यार्थ्यांना कळविण्यात येतात.

अंतिम लेखी परीक्षा वर्षातून दोन वेळा ऑक्टोबर/नोव्हेंबर व मे/जून महिन्यात आयोजित केली जाते.

परीक्षा केंद्रे ही परीक्षा अर्जावर नमूद केलेली असतात. त्यानुसार परीक्षा केंद्र भरता येते.

तीस दिवस संपर्कसत्रे व तीस दिवस संशोधनासाठी वैयक्तिक मार्गदर्शन असे साठ दिवस काम करावे लागते. संशोधनासंबंधी वैयक्तिक मार्गदर्शन कामाचा तारीखवार तपशील प्रत्येक विद्यार्थ्याने नोंदवून त्यावर संशोधन मार्गदर्शकांची सही घेणे आवश्यक आहे.

वर्षातून दोन वेळा संशोधन अहवाल मूल्यमापन व मौखिक परीक्षा अभ्यासकेंद्रावर घेण्यात येते.

(काही अपरिहार्य कारणाने संपर्क सत्राच्या वेळापत्रकात बदल होऊ शकतो. सदर बदल वेळोवळी कळविण्यात येईल.)

संपर्कासाठी पत्ते

(१) **माहितीपुस्तिका :**
विद्यापीठाच्या संकेतस्थळावरून डाऊनलोड करावी.
http://ycmou.digitaluniversity.ac

(२) **प्रवेश अर्ज–विक्री व स्वीकृती**
य.च.म. मुक्त विद्यापीठाचे शिक्षणक्रम अभ्यासकेंद्र

(३) **अभ्यासक्रमातील शैक्षणिक अडचणी**
सौ. विजया विनायक पाटील
प्र. संचालक
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक ४२२ २२२
फोन : (०२५३) २२३१७१४/१५, २२३१४७२

(४) **विद्यार्थी सेवा विभाग**
श्री. प्रविण घोडेस्वार
प्र. संचालक
विद्यार्थी सेवा विभाग
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक ४२२ २२२
फोन : (०२५३) २२३१७४८

(५) **शिक्षणक्रम समन्वयक**
श्री. डी. डी. पवार
सहायक प्राध्यापक व समन्वयक
शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक ४२२ २२२
दूरध्वनी : (०२५३) २२३१४७२

(६) **नोंदणी कक्ष**
श्री. जयवंत खडताळे
उपकुलसचिव, नोंदणीकक्ष
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक ४२२ २२२
दूरध्वनी : (०२५३) २२३०११८/२२३०७३४

(७) **पुस्तके, अध्ययन–साहित्य बाबत**
श्री. अनिल थोरात
भांडार व्यवस्थापक
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक ४२२ २२२
दूरध्वनी : (०२५३) २२३०१०७

(८) **परीक्षा अर्ज, परीक्षा क्रमांक, निकाल, पदवी प्रमाणपत्र बाबत**
श्री. सुनील बर्वे
उपकुलसचिव, परीक्षा कक्ष–१
यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ
ज्ञानगंगोत्री, गंगापूर धरणाजवळ, नाशिक ४२२ २२२
दूरध्वनी : (०२५३) २२३०७१६

महत्त्वाचे : विद्यापीठाशी करावयाचा सर्व पत्रव्यवहार पोस्टाने अथवा स्पीड पोस्टानेच करावा. खाजगी कुरीअरमार्फत करू नये.

<u>परिशिष्ट क्र. ८.२</u>

जातीनिहाय आरक्षण टक्केवारी यादी

०१. खुल्या संवर्गातील ५० टक्के जागा व राखीव संवर्गातील ५० टक्के जागा अंतर्गत स्वतंत्रपणे खालील संवर्गातील उमेदवारांना त्यासमोर दर्शविल्याप्रमाणे आरक्षण लागू राहील.

(अ) जिल्हा शल्य चिकित्सक यांनी प्रमाणपत्र दिलेले अपंग असलेले उमेदवार .... ३ टक्के
(किमान ४० टक्के प्रमाणित केलेले)

(आ) सैन्य दलात सक्रिय सेवेत असलेले (ॲक्टिव्ह सर्व्हिस) व माजी सैनिक यांच्या .... २ टक्के
कर्मचाऱ्यांची मुलगे/अविवाहित मुली व पती/पत्नी

०२. मागासवर्गीय उमेदवारांची त्यांच्या जातीच्या प्रमाणपत्राची सक्षम अधिकाऱ्यांनी दिलेली साक्षांकित प्रत प्रवेश-अर्जासोबत सादर करणे आवश्यक आहे.

१. अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जातीमधील बौद्ध धर्म स्वीकारलेल्या व्यक्ती (SC) .... १३ टक्के

२. अनुसूचित जमाती (ST) .... ७ टक्के

३. विमुक्त जाती (मूळ १४ व तत्सम जाती) (VJ - A) .... ३ टक्के

४. भटक्या जमाती (NT - B) .... २.५ टक्के

(जानेवारी १९९० पूर्वीच्या व २८ तत्सम जाती + नव्याने समाविष्ट केलेल्या तत्सम जाती)
गोसावी, बेलदार, भराडी, भूते चलवादी(वगळले), चित्रकथी, गारुडी, घिसाडी, गोल्ला, गोंधळी, गोपाल, हेळवे, जोशी, फासेपारधी (वगळले), कोल्हाटी, मैराळ, मसनजोगी, नंदीवाले, पांगूळ, रावळ, सिक्कलगार, ठाकर, वैदू, वासुदेव, भोई, बहुरुपी, ठेलारी, ओतारी *दि. ७ मे २००५च्या शासन निर्णयानुसार,* मरीआईवाले, कडकलक्ष्मीवाले, मरगम्मवाले, गिहरा/गहरा, गुसाई/गोसाई, मुस्लीम मदारी, गारुडी, सापवाले व जादूगर, भारतीय इराणी, गवळी, मुस्लीम गवळी, दरवेशी, वाघवाले, शाह (मुस्लीम धर्मीय), अस्वलवाले, दि. १ मार्च २००६ शासन निर्णयानुसार लोहार व तत्सम जाती, सिक्कलगार व तत्सम जाती.

५. भटक्या जमाती (NT - C) (धनगर व तत्सम जमाती) .... ३.५ टक्के
अहिर/डांगे/गढरी/तेलकर/हटकर/हाटकर/शेगर/खुटेकर/तेलंगी/तेल्लारी/
कोकणी-धनगर/कानडे/वऱ्हाडे/धनगर/झाडे/झेंडे/कुरमार/माहुरे/लाडसे/सनगर

६. भटक्या जमाती (NT - D)... २ टक्के
वंजार, वंजारा आणि वंजारी

७. इतर मागासवर्गीय (OBC) .... १९ टक्के

एकूण .... ५० टक्के

परिशिष्ट क्र. ८.३

अपंग विद्यार्थी प्रवेश कार्यपद्धती

(१) अपंगासाठी नियमानुसार ३% जागा आरक्षित असतील. त्यांपैकी १% जागा अल्पदृष्टी, १% जागा कर्णबधीर, १% जागा अस्थिव्यंगांसाठी असतील. अपंग जागांचा स्वतंत्र कोटा नसून त्या संबंधित प्रवर्गाच्या निर्धारित आरक्षण कोट्यातूनच भरल्या जातील.

(२) अपंगांना नियमानुसार जागा मिळाव्यात ह्या हेतूने प्रत्येक अभ्यासकेंद्रास किमान १ अशी त्यांची विभागणी केलेली आहे. मात्र कोणत्याही एका अभ्यासकेंद्रावर एकापेक्षा जास्त जागा देता येणार नाही.

(३) अपंगाचे प्रवेश पूर्ण करताना सर्व प्रकारच्या अपंगांची एकत्रित गुणवत्ता यादी करण्यात येईल. त्यातून गुणवत्तेनुसार आलेल्या अपंगांना प्रथम सरळ प्रवेश देण्यात येतील. ह्या जागा ३% व्यतिरिक्त असतील. उर्वरित यादीतून ३% अपंगांची निवड करण्यात येईल. (१% अस्थिव्यंग, १% अल्पदृष्टी, १% अल्प कर्णबधीर).

(४) अल्पदृष्टी, कर्णबधीर, अस्थिव्यंगापैकी ज्या गटात कमी अर्ज असतील त्या गटाची यादी अपंग प्रवेश गुणवत्ता याद्या तयार करताना प्रथम विचारात घेण्यात येईल. त्यानंतर त्यापेक्षा जास्त अर्ज असलेल्या याद्या अनुक्रमे विचारात घेण्यात येतील. अल्पदृष्टी, कर्णबधीर गटातील अपंग पुरेशा संख्येने उपलब्ध नसतील तर त्या जागा अस्थिव्यंगाकडे संक्रमित होतील.

(५) अपंगाना प्रवेश देताना एका केंद्रात जास्तीत जास्त एकच अपंगाची जागा असल्याने, प्रत्येक उपगटातील जास्तीत जास्त एकच जागा एका केंद्राला देण्यात येईल. एखाद्या केंद्रात एक जागा एकाच गटातून भरल्या गेल्यामुळे उर्वरित अपंग गटांचा प्रवेशासाठी विचार केला जाणार नाही.

(६) त्या त्या प्रवर्गातील किमान गुणाअखेर अपंग जागांवर पात्र उमेदवार नसल्यास सदरची रिक्त जागा त्या संबंधित प्रवर्गानुसार मुक्त समजण्यात येतील व त्या प्रवर्गातील मूळ गटास सदरची जागा देण्यात येईल.

(टीप : शासकीय परिपत्रके, सर्वोच्च न्यायालयाचे निकाल आणि नियमित एम.ए.ची महाराष्ट्र शासनाची पद्धत, मुक्त विद्यापीठाचे व एन.सी.टी.ई.चे प्रवेश नियम या सर्वांचा एकत्रित विचार करून सर्व प्रकारच्या अपंगांना जास्तीत जास्त पदांचा लाभ व्हावा व अपंगावर कोणताही अन्याय होऊ नये यासाठी ही कार्यपद्धती निर्धारित करण्यात आली आहे. त्यातून काही त्रुटी लक्षात आल्या तर पुढील वर्षी आवश्यक त्या सुधारणा करता येऊ शकतील. अपंग संघटनांनी ह्या कार्यपद्धतीचा बारकाईने अभ्यास करून आपली निरीक्षणे प्रवेश प्रक्रिया सुरू होण्यापूर्वी विद्यापीठाच्या निदर्शनास आणून द्याव्यात, त्यांचेही स्वागत होईल !)

परिशिष्ट क्र. ८.४

University Grants Commission Resolution (2004)

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
बहादुरशाह जाफर मार्ग
नई दिल्ली–११० ००२
UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
BAHADURSHAH ZAFAR MARG
NEW DELHI-110002

F1-52/2000(CPP-II) 5 MAY 2004

The Registrar / Director
Of all the Indian Universities
(Deemed, State, Central Universities /
Institutions of National importance)

Subject : Recognition of Degrees awarded by Open Universities.

Sir/Madam,

There are a number of open Universities in the country offering various degrees/diploma through the mode of non-formal education. **The Open Universities have been established in the country by an Act of Parliament or State Legislature in accordance with the provisions contained in Section 2(f) of University Grants Commission Act, 1956. These universities are, therefore, empowered to award degrees in terms of Section 22(1) of the UGC Act, 1956.**

A circular was earlier issued vide UGC letter N.F.1-8/92(CPP) dated February, 1992 mentioning that the Certificate, Diplomas and Degrees awarded by Indira Gandhi National Open University are to be treated equivalent to the corresponding awards of the Universities in the country.

Attention is further invited to UGC circular No.F1-25/93(CPP-II) dated 28th July, 1993 (copy enclosed) for recognition of degrees and diplomas as well as transfer of credit for courses successfully completed by students between the two types of universities so that the mobility of students from Open University stream to traditional Universities is ensured without any difficulty.

The UGC has specified the nomenclature of degrees under Section 22(3) of the UGC Act, 1956 to ensure mandatory requirements viz. minimum essential academic inputs required for awarding such degrees. A copy of Gazette Notification regarding specification of degrees issued vide No.1-52/97(CPP-II) dated 31st January 2004 is enclosed. The details are also given in UGC Web site : www.ugc.ac.in

May, I therefore request you to treat the Degrees / Diploma / Certificates awarded by the Open Universities in conformity with the UGC notification on Specification of Degrees as equivalent to the corresponding awards of the traditional Universities in the country.

Yours faithfully

(Dr. Mrs. Pankaj Mittal)
Joint Secretary

Encl. : As Above

Copy to :

1. The Secretary, Government of India, Ministry of Human Resource Development, Department of Secondary Education and Higher Education, Shastri Bhavan, New Delhi-110001.
2. The Secretary, All Indian Council for Technical Education, I.G. Sports Complex, Indraprastha Estate, New Delhi
3. The Secretary, Association of Indian Universities (AIU), 16, Comrade Inderjit Gupta Marg, New Delhi -110002.
4. The Secretary, National Council for Teacher Education, I.G. Stadium, I. P. Estate, New Delhi-110002.
5. The Director of Distance Education Council, IGNOU Campus, Maidan Garhi, New Delhi-110068.
6. The Vice-Chancellor, Indira Gandhi National Open University, Maidan Garhi, New Delhi-110068.
7. The Vice-Chancellor, Dr. B. R. Ambedkar Open University, Road, No. 46, Jubilee Hills, Hyderabad (AP)
8. The Vice-Chancellor, Nalanda Open University, West Gandhi Maidan, Patna-800001 (Bihar)
9. The Vice-Chancellor, Dr. Babasaheb Ambedkar Open University, Shahigaug, Ahmedabad-380003 (Gujarat)
10. The Vice-Chancellor, Karnataka State Open University, Manasagangotri, Mysore-570006 (Karnataka)
11. The Vice-Chancellor, Yashwantrao Chavan Maharashtra Open University, Nashik-422222 (Maharashtra)
12. The Vice-Chancellor, Kota Open University, Vardhaman Mahaveer Open University, Kota-324010 (Rajasthan)
13. The Vice-Chancellor, Netaji Subhash Open University, Kolkata-700020 (West Bengal)
14. The Vice-Chancellor, Madhya Pradesh Bhoj (Open) University, Bhopal-462016 (M.P.)

(V.K. Jaiswal)
Under Secretary

परिशिष्ट क्र. ८.५

एन.सी.टी.ई. शैक्षणिक पात्रतेसंदर्भात नोटिफिकेशन

(Published in the Gazette of India Extra-Ordinary Part III - Section 4)

National Council for Teacher Education
New Delhi

July 21, 2006

NOTIFICATION

F.49-4/2006-NCTE (N&S) : Norms and Standards for various teacher education programmes have been prescribed and updated by the National Council for Teacher Education from time to time and a set of such norms & standards was last promulgated alongwith Regulations vide notification No. F.9-18/2002-NCTE dated 13th November, 2002; published in the Gazette of India Extra-Ordinary on 18th November, 2002.

Subsequently while promulgating new Regulations vide notificatio No. 49-42/2005-NCTE (N&S) dated 27.12.2005, published on 13th January, 2006 and pending finalization of new norms & standards, the existing norms as mentioned in Regulations 8(i) were retained with the new regulations in their existing form of the notification dated 13.11.2002 as contained in relevant appendices 3 to 14.

The process of finalization of norms relating to the revision of secondary teacher education programme leading to B.Ed. degree (face-to-face) has since been completed keeping in view the suggestions received from various quarters concerned and to remove the functional difficulties in the existing norms and standards.

Now, therefore, in exercise of the powers conferred under sub-section 2 of Section 32 of the National Council for Teacher Education Act, 1993 (73 of 1993), the National Council for Teacher Education hereby makes the following regulations, namely:-

1. Short Title and Commencement :

(1) These regulations may be called the "National Council for Teacher Education (Recognition Norms & Procedure) (Amendment) Regulations, 2006."

परिशिष्ट क्र. ८.६

Norms and Standards for Secondary Teacher Education Programme leading to Diploma in Education (D.Ed.)

1.1 Preamble

1.1.1 Free and compulsory elementary education (6-14 years) is the fundamental right of every child in our country. The aim of elementary education is to fulfill the basic learning needs of all children in an inclusive school environment bridging social and gender gaps with the active participation of the community.

1.1.4 The elementary teacher education programme carries different nomenclatures like BTC, Diploma in Education, TTC and so on. Both the duration of training and entry qualifications differ across states. The course is offered in elementary teacher education institutions and in DIETs. The programme is aimed at preparing teachers for primary (I.V) level of education.

4.1.1 (b) **Staff Qualifications**

Principal

(a) Academic and professional qualification will be as prescribed for the post of lecturer; and

(b) 2 years' experience of teaching in an elementary teacher education institution.

Lecturer

(a) M.Ed. (or M.A. Education with B.Ed.) and diploma in Elementary Teacher Education / 5 years' teaching experience in recognized elementary school/elementary teacher education institution.

OR

(b) Master's Degree in relevant school subject and Bachelor of Elementary Education or B.Ed. with Diploma in Elementary Education with five years' teaching experience in elementary school/teacher education institution.

परिशिष्ट क्र. ८.७

Norms and Standards for Secondary Teacher Education Programme leading to Bachelor of Education [B.Ed.] Degree

1.0 Preamble

Teacher preparation course for secondary education, generally known as B.Ed. is a professional course that prepares teachers for upper primary/middle level (Classes VI-VIII), secondary (classes IX-X) and senior secondary (classes XI-XII) levels.

2.0 Duration and working days

2.1 Duration

B.Ed. programme shall be of a duration of at least one academic year.

4.1.a. (iii) Appointment of teachers shall be such as to ensure the availability of expertise for teaching all foundation and methodology courses.

4.1.b. **Staff Qualifications**

Principal

(i) Ph.D. in Education, Master's degree in a school subject with minimum 50% marks and M.Ed. / M.A. (Education) with 55% marks and B.Ed.

OR

Ph.D. in Education, M.Ed. / M.A. (Education) with minimum 55% marks and B.Ed.

(ii) 10 years' experience of teaching including five years' teaching in a secondary teacher education institution.

Head :- (in a multi faculty institutions)

(i) Ph.D. in Education, Master's degree in a school subject with minimum 50% marks and M.Ed. / M.A. (Education) with 55% marks and B.Ed.

OR

Ph.D. in Education, M.Ed. / M.A. (Education) with minimum 55% marks and B.Ed.

(ii) 7 years' experience of teaching including five years' teaching in a secondary teacher education institution.

Lecturer :

(i) M.Ed. / M.A. (Education) with minimum 55% marks and B.Ed.

OR

Master's degree in a school subject with minimum 50% marks and M.Ed. / M.A. (Education) with 55% marks and B.Ed.

(ii) Two years' school teaching experience is desirable.

परिशिष्ट क्र. ८.८

Norms and Standards for Master of Education Programme [M.Ed.]

1.0 Preamble

The Master of Education (M.Ed.) programme, which may be general or specialized is meant for candidates desirous of pursuing post-graduate programme in education, on full-time basis, and for preparing a professional cadre of teacher educators, educational researchers, curriculum developers, textbook writers, evaluation experts, guidance and counseling specialists etc.

3.3 Admission Procedure

Admission shall be made on merit on the basis of marks obtained in the qualifying examination and / or in the entrance examination or any other selection process as per the policy of the State Government/ U.T. Administration and the University.

4.1.b. Staff Qualifications

Professor

(i) M.Ed. or M.A. (Edn.) with B.Ed.

(ii) Ph.D. in education or equivalent published research work.

(iii) At least 10 years' experience of teaching in teacher education institution at Post-Graduate level.

OR

An outstanding scholar with established reputation who has made significant contribution to knowledge in the field of Education/Teacher Education.

Reader

(i) M.Ed. or M.A. (Edn.) with B.Ed.

(ii) Ph.D. in education or equivalent published research work.

(iii) At least 5 years experience of teaching in teacher education institution at Post-Graduate level.

Lecturer

(i) Master's degree in a school subject with minimum 50% marks and M.Ed. / M.A. (Education) with 55% marks and B.Ed.

(ii) Ph.D. in education or NET in Education.

परिशिष्ट क्र. ८.९

इंदिरा गांधी राष्ट्रीय मुक्त विद्यापीठ (इग्नू) बी.एड. शिक्षणक्रमाच्या श्रेणी गुणांकांचे टक्केवारीत रूपांतरण

इग्नू श्रेणी गुणांक	टक्केवारीत रूपांतरण	इग्नू श्रेणी गुणांक	टक्केवारीत रूपांतरण	इग्नू श्रेणी गुणांक	टक्केवारीत रूपांतरण	इग्नू श्रेणी गुणांक	टक्केवारीत रूपांतरण	इग्नू श्रेणी गुणांक	टक्केवारीत रूपांतरण
2.50	40.00	2.93	48.60	3.36	57.20	3.79	65.80	4.22	74.40
2.51	40.20	2.94	48.80	3.37	57.40	3.80	66.00	4.23	74.60
2.52	40.40	2.95	49.00	3.38	57.60	3.81	66.20	4.24	74.80
2.53	40.60	2.96	49.20	3.39	57.80	3.82	66.40	4.25	75.00
2.54	40.80	2.97	49.40	3.40	58.00	3.83	66.60	4.26	75.20
2.55	41.00	2.98	49.60	3.41	58.20	3.84	66.80	4.27	75.40
2.56	41.20	2.99	49.80	3.42	58.40	3.85	67.00	4.28	75.60
2.57	41.40	3.00	50.00	3.43	58.60	3.86	67.20	4.29	75.80
2.58	41.60	3.01	50.20	3.44	58.80	3.87	67.40	4.30	76.00
2.59	41.80	3.02	50.40	3.45	59.00	3.88	67.60	4.31	76.20
2.60	42.00	3.03	50.60	3.46	59.20	3.89	67.80	4.32	76.40
2.61	42.20	3.04	50.80	3.47	59.40	3.90	68.00	4.33	76.60
2.62	42.40	3.05	51.00	3.48	59.60	3.91	68.20	4.34	76.80
2.63	42.60	3.06	51.20	3.49	59.80	3.92	68.40	4.35	77.00
2.64	42.80	3.07	51.40	3.50	60.00	3.93	68.60	4.36	77.20
2.65	43.00	3.08	51.60	3.51	60.20	3.94	68.80	4.37	77.40
2.66	43.20	3.09	51.80	3.52	60.40	3.95	69.00	4.38	77.60
2.67	43.40	3.10	52.00	3.53	60.60	3.96	69.20	4.39	77.80
2.68	43.60	3.11	52.20	3.54	60.80	3.97	69.40	4.40	78.00
2.69	43.80	3.12	52.40	3.55	61.00	3.98	69.60	4.41	78.20
2.70	44.00	3.13	52.60	3.56	61.20	3.99	69.80	4.42	78.40
2.71	44.20	3.14	52.80	3.57	61.40	4.00	70.00	4.43	78.60
2.72	44.40	3.15	53.00	3.58	61.60	4.01	70.20	4.44	78.80
2.73	44.60	3.16	53.20	3.59	61.80	4.02	70.40	4.45	79.00
2.74	44.80	3.17	53.40	3.60	62.00	4.03	70.60	4.46	79.20
2.75	45.00	3.18	53.60	3.61	62.20	4.04	70.80	4.47	79.40
2.76	45.20	3.19	53.80	3.62	62.40	4.05	71.00	4.48	79.60
2.77	45.40	3.20	54.00	3.63	62.60	4.06	71.20	4.49	79.80
2.78	45.60	3.21	54.20	3.64	62.80	4.07	71.40	4.50	80.00
2.79	45.80	3.22	54.40	3.65	63.00	4.08	71.60	4.51	80.20
2.80	46.00	3.23	54.60	3.66	63.20	4.09	71.80	4.52	80.40
2.81	46.20	3.24	54.80	3.67	63.40	4.10	72.00	4.53	80.60
2.82	46.40	3.25	55.00	3.68	63.60	4.11	72.20	4.54	80.80
2.83	46.60	3.26	55.20	3.69	63.80	4.12	72.40	4.55	81.00
2.84	46.80	3.27	55.40	3.70	64.00	4.13	72.60	4.56	81.20
2.85	47.00	3.28	55.60	3.71	64.20	4.14	72.80	4.57	81.40
2.86	47.20	3.29	55.80	3.72	64.40	4.15	73.00	4.58	81.60
2.87	47.40	3.30	56.00	3.73	64.60	4.16	73.20	4.59	81.80
2.88	47.60	3.31	56.20	3.74	64.80	4.17	73.40	4.60	82.00
2.89	47.80	3.32	56.40	3.75	65.00	4.18	73.60	4.61	82.20
2.90	48.00	3.33	56.60	3.76	65.20	4.19	73.80	4.62	82.40
2.91	48.20	3.34	56.80	3.77	65.40	4.20	74.00	4.63	82.60
2.92	48.40	3.35	57.00	3.78	65.60	4.21	74.20	4.64	82.80

<u>परिशिष्ट क्र. ८.१०</u>

<u>महत्त्वाचे</u>

जा.क्र. मराशैसंप्रप/शिशिप्रशा–५/०९–१०/३००७
महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व
प्रशिक्षण परिषद, पुणे – ३०.
दिनांक : २५/५/२००९

प्रति,

विभागीय शिक्षण उपसंचालक,
---- विभाग -------

विषय : मान्यताप्राप्त अध्यापक विद्यालयातील अधिव्याख्याता व प्राचार्यांच्या नियुक्त्यासाठी राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेने (NCTE) विनियमाद्वारे विहित केलेल्या शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हतेमध्ये अंशतः बदल करण्याबाबत...

संदर्भ : शासनाचे टीसीएम/२००९/(२७/०९)/माशि–४, दि. १६/४/२००९ चे पत्र

राज्यातील मान्यताप्राप्त अध्यापक विद्यालयातील अधिव्याख्याता व प्राचार्यांच्या शैक्षणिक अर्हता राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेने दि. २८/९/२००८ च्या अधिसूचनेप्रमाणे विहित केली आहे. यामध्ये अंशतः बदल करून शासनास मान्यतेसाठी प्रस्ताव सादर करण्यात आला होता. त्यास शासनाने उपरोक्त संदर्भिय पत्रान्वये मान्यता दिलेली आहे. तरी सन २००८–०९ पासून मान्यता प्राप्त अध्यापक विद्‌यालयाची स्टाफप्रोफाईलसाठी मान्यता देताना पुढील दिलेल्या शैक्षणिक अर्हताप्रमाणे कार्यवाही करावी.

१) <u>प्राचार्य</u> :– अधिव्याख्याता (Lecturer) प्रमाणेच शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हता आणि पाच वर्षांचा मान्यताप्राप्त अध्यापक विद्यालयातील अध्यापनाचा अनुभव

किंवा

३ वर्ष मान्यताप्राप्त अध्यापक विद्यालयातील अध्यापनाचा अनुभव व २ वर्ष मान्यताप्राप्त प्राथमिक/माध्यमिक किंवा उच्च माध्यमिक शाळेतील उच्च शिक्षण अध्यापनाचा अनुभव असणे आवश्यक आहे.

२) <u>अधिव्याख्याता</u> :– M.Ed.

किंवा

M.A. (Education) B.Ed. ५५% मार्कांसह

किंवा

M.A./M.Sc., B.Ed. ५५% मार्कांसह

एन.सी.टी.ई.च्या दि. २८/१/२००८ च्या नोटिफिकेशन मधील कलम ४.४ मध्ये दिलेल्या Terms and Conditions of Service नुसार NCTE ने जरी किमान पात्रतेचे निकष ठरविले असले तरी डी.एड. कॉलेजमधील कर्मचाऱ्यांच्या सेवा महाराष्ट्र शासनाच्या कायद्यानुसार नियमित करण्यात येतात. ही वस्तुस्थिती लक्षात घेता विनियमाद्वारे विहीत केलेल्या शैक्षणिक व व्यावसायिक अर्हतेमध्ये केलेल्या बदलानुसार कार्यवाही करण्यास शासन निर्णयाच्या अधिन राहून मान्यता देण्यात येत आहे.

संचालक
महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन
व प्रशिक्षण परिषद, पुणे – ३० **करिता**

स्थळप्रत मा. संचालकांनी मान्य केली आहे.

प्रत माहितीसाठी :
१) श्री. ज्ञा.जा. भारती, अवर सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई ३२.
२) आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य परिक्षा परिषद, पुणे – १
३) प्राचार्य, जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, -------------, जि. -------------

परिशिष्ट क्र. ८.११

विद्यार्थी एकाच वेळी मुक्त विद्यापीठ व पारंपरिक विद्यापीठातील दोन शिक्षणक्रमांना प्रवेश घेणार असल्यास खालील नोटिफिकेशन काळजीपूर्वक वाचावे व नोंद घ्यावी.

DISTANCE EDUCATION COUNCIL
INDIRA GANDHI NATIONAL OPEN UNIVERSITY

F.No. DEC/Notification/40.5.1.5/2012
Dated : 01.11.2012

NOTIFICATION

Subject : **Policy on pursuing two or more programmes simultaneously in various combinations - regarding.**

The Distance Education Council in its 40th meeting held on 8.06.2012 has decided on the policy on pursuing two or more programmes simultaneously in various combinations. Two degree programmes cannot be allowed to be pursued simultaneously. However, a student can pursue two programmes simultaneously through distance or combination of distance and regular modes from the same or different University(ies)/Institution(s) in various combinations, *viz.*

1. One Degree and one Diploma/Post Graduate Diploma/Certificate.
2. One Post Graduate Diploma and one Diploma/Certificate.
3. One Diploma and one Certificate.
4. Two Post Graduate Diplomas.
5. Two Diplomas.
6. Two Certificates.

This is for information and adherence by all concerned.

(DIRECTOR)

ज्ञानगंगा घरोघरी

यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ

नाशिक– ४२२ २२२

प्रवेश–अर्ज जमा पावती

(विद्यार्थ्याने ही प्रत जपून ठेवावी)

(वर्ष २०१४–१६)

श्री/श्रीमती ....

यांच्याकडून प्रवेश–अर्ज, बँकेत शुल्क भरलेल्या चलनाची प्रत व त्यासाठीची आवश्यक कागदपत्रे विभागीय संचालक, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ यांच्याकडे सुपूर्द करण्यासाठी प्राप्त झाली.

त्याचा तपशील पुढीलप्रमाणे :

शिक्षणक्रमाचे नाव : ....

(प्रथम वर्ष/द्वितीय वर्ष/तृतीय वर्ष)

शिक्षणक्रमाचा संकेतांक : ....

बँक ऑफ महाराष्ट्र शाखा .... चलन क्रमांक ....

शुल्क रुपये .... दिनांक : / /२०

दिनांक : / /२०

केंद्रसंयोजक

(सही)

अभ्यासकेंद्र शिक्का

विद्यापीठाविषयी तसेच अन्य उपलब्ध शिक्षणक्रम व अभ्यासकेंद्रांविषयी अधिक माहिती विद्यापीठाच्या पुढील संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

http://ycmou.digitaluniversity.ac